

LIETUVOS
SUAUGUSIŲJŲ
ŠVIETIMO
ASOCIACIJOS
PERIODINIS
LEIDINYS

2002 metų liepa–gruodis

S A V I Š V I E T A

Lietuvos suaugusiųjų
švietimo asociacijos
leidykla

S A V I Š V I E T A

Vilnius 2002

Sudarė

Vilija Dailidienė

Vilija Lukošūnienė

Viršelyje: nuotraukos iš 2002 metų suaugusiųjų švietimo savaitės

Leidini remia

Vokietijos aukštųjų liaudies mokyklų sąjungos tarptautinio bendradarbiavimo institutas (IIZ/DVV)

Ižangos žodis | 5

LIETUVOS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ASOCIACIJOJE

Apie 2002 m. suaugusiųjų švietimo savaitę | 7
Vilija Lukošūnienė

Kauno rajono suaugusieji irgi mokosi | 17
Laima Ruzgienė ir kt.

Tarpkultūrinis mokymasis: gerosios
patirties sklaida | 20
Daiva Malinauskienė

LSŠA – dešimt metų | 23
Roma Juozaitienė

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKA

Visą gyvenimą trunkantis mokymasis Europoje:
EFA tikslų ir *Confintea V* darbotvarkės
įgyvendinimas | 32
Sofijos konferencija apie Suaugusiųjų švietimą

Į plėtrą orientuotas suaugusiųjų švietimas
kaip pasaulio vidaus politika | 38
Heribertas Hinzenas

ŠVIETĖJŲ VEIKLA PAS MUS
IR SVETUR

Moterų reprodukcinės teisės Utenos
miesto bendruomenėje | 51
Nijolė Rimkevičienė

Galimybė tapti profesionaliu socialinio
darbo specialistu | 55
Angelė Kaušylienė

Individualiosios studijos | 60
Regina Šilinskienė

Nuolatinio mokymosi kursas Romos
Tre universitete | 64
Sofija Corradi

SIŪLO PRAKTIKAI

Komunikacinio mokymo privalumai
ir sunkumai | 67
Natalja Kimso

ARKS'o pratimai užsienio kalbos
pamokose | 71
Vilija Lukošūnienė

I ŽANGOS ŽODIS

Visko po truputį – taip galima pavadinti „Savišvietos“ numerį, kuris dabar Jūsų rankose.

Jau keletą metų leidinio sudarytojai laikėsi tradicijos visą numerį skirti vienai temai. Šį kartą ją sulaužėme: viena vertus, tokia marga medžiaga sugulė ant sudarytojų stalo, kita vertus, norime, kad tas pats „Savišvietos“ numeris būtų patrauklus įvairių interesų skaitytojams.

Skirsnyje *Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijoje* apibendrinama 2002 metų suaugusiųjų švietimo savaitė: ką darėme, kaip darėme, kas pavyko, ko išmokome iš savęs ir iš užsienio kolegų. Laimos Ruzgienės straipsneliu pristatome Kauno rajono Savaitę, išsiskyrusią renginių gausa ir vietinių švietimo institucijų įsitraukimu į Savaitės organizavimą.

LSŠA dešimtmetį, kurį įvairiuose renginiuose minėjome visus 2002–uolius metus, baigiame valdybos pirmininkės Romos Juozaitienės straipsniu.

Dviem straipsniais šioje „Savišvietoje“ atsiųžiame į suaugusiųjų švietimo politiką Europoje. 2002 metų lapkričio mėnesį Sofijoje, Bulgarijoje, vyko tarptautinė konferencija „Visą gyvenimą trunkantis mokymasis Europoje: EFA tikslų ir *Confintea V* darbotvarkės įgyvendinimas“. Konferencija baigėsi Europos suaugusiųjų švietimo asociacijos (EAEA) Generaline asamblėja, kurioje buvo išrinktas naujas EAEA prezidentas ir valdyba. Prezidentu tapo Vengrijos aukštesniųjų liaudies mokyklų asociacijos pirmininkas Janós Toth. LSŠA valdybos pirmininkė Roma Juozaitienė buvo išrinkta į EAEA valdybą.

Konferencijoje buvo priimtas bendras kreipimasis į regiono šalis apie pagrindines problemas, kylančias įgyvendinant Visą gyvenimą trunkančio mokymosi programą, pateikiamos rekomendacijos. Šį kreipimąsi pateikiame skaitytojų dėmesiui.

Prof. Heribertas Hinzenas, Vokietijos liaudies mokyklų sąjungos tarpautinio bendradarbiavimo instituto direktorius, straipsnyje „Į plėtrą orientuotas suaugusiųjų švietimas kaip pasaulio vidaus politika“, apie kurią informavome praėjusiam „Savišvietos“ numeryje, samprotauja apie Europos ir pasaulio suaugusiųjų švietimo situaciją po atmintinų Rugsėjo 11-osios įvykių Niujorke.

Trečioji „Savišvietos“ dalis skiriama suaugusiųjų švietėjų praktikų straipsniams. Trys kolegės iš Utenos – Nijolė Rimkevičienė, Angelė Kaušylienė ir Regina Šilinskienė – bei Sofija Corradi iš Italijos pasakoja apie tai, kokias programas jų institucijos siūlo visuomenei, kokiais metodais dirba. Šie straipsniai leidinyje išspausdinti pačių autorių iniciatyva ir tai džiugina sudarytojus: „Savišvieta“ reikalinga!

Ketvirtoji leidinio dalis – eksperimentinė. *Siūlo praktikai* – taip ją pavadiname, kviesdami kolegas, dirbančius su suaugusiais, pasidalyti konkrečiais praktiniais pratimais, kuriuos jie sėkmingai taiko savo darbe. Manome, kad dalytis jau turime kuo. O pasidaliję – tapsime turtingesni.

„Savišvietos“ sudarytojai nuoširdžiai atiduoda Jums tai, ką pavyko surinkti į šį leidinį. Ir tikisi skaitytojų atsiliepimų, pasiūlymų ir pageidavimų – *visko po truputį*.

LIETUVOS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ASOCIACIJOJE

Apie 2002 metų suaugusiųjų švietimo savaitę

VILIJA LUKOŠŪNIENĖ

Suaugusiųjų švietimo savaitių koordinatore

2002 m. spalio 14–19 d. Lietuvoje vyko suaugusiųjų švietimo savaitė „Švietimas prieš socialinę atskirtį“. Ją inicijavo ir organizavo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, pasitelkusi regionų suaugusiųjų švietimo informavimo centrų vadovus, LSŠA apskričių filialų aktyvą bei kolektyvinius narius.

Atslūgus Savaitės organizavimo rūpesčiams ir džiaugsmui, pagrindiniai Savaitės idėjų skeleidėjai ir regionų renginių organizatoriai susirinko prie apvalaus stalo, aptarė ir apibendrino 2002 metų savaitės patirtį.

Simboliška, kad šio aptarimo mintys tapo svarbiausiomis gairėmis ruošiant Savaitės ataskaitą.

„Pirmoji suaugusiųjų švietimo Savaitė, aprėpusi įvairių grupių švietimą, buvo puikus įdirbis ir turinio, ir organizavimo, ir informacijos sklaidos prasme. Organizuojant 2002–ųjų savaitę, viskas buvo daug paprasčiau: jau žinojome, kur eiti, į ką kreiptis, ką kviešti“ (Zita, Panevėžys).

Pirmoji, 2000–ųjų Savaitė buvo skirta bendriesiems suaugusiųjų švietimo klausimams. Joje dalyvavo 132 institucijos, įvyko 142 renginiai. Antroji savaitė (2001 metų) buvo skirta Kalbų metams Europoje. Kaip ir

Mokymosi visą gyvenimą memorandumo aptarimas 2001 metais, Savaitės tapo pagrindine tribūna, kurioje suaugusiųjų švietime dalyvaujanti visuomenė nagrinėja aktualias problemas ir dalijasi laimėjimais. Šio jau tradiciniu tampančio renginio laukia ir švietėjai, ir besimokantieji.

„2002 metų Savaitės moto „Švietimas prieš socialinę atskirtį“ savotiškai susiaurino Savaitės tematiką, tačiau palietė sritį, kuri pasirodė iš tiesų opi ir reikalaujanti dėmesio“ (Zita, Panevėžys).

Iš oficialios Lietuvos statistikos matyti, kad Lietuvoje ryškėja socialinių atskirties grupių mokymo(si) problemos. Lietuvos statistikos departamentu 2001 metų ataskaitoje pateikti duomenys rodo, kad Lietuvoje prasidėjęs ekonominiam nestabilumui (1990–1992 m.) kasmet 20% jaunų žmonių neįgyja pagrindinio išsilavinimo, ir nesimato, kad padėtis gerėtų. Taigi šiuo metu Lietuvoje yra apie 100.000 tokių jaunų suaugusiųjų.

Į socialinės atskirties grupes pagal studiją „Profesinis rengimas kaip socialinės atskirties įveikimo priemonė“, be jau minėtų grupių (bedarbiai, iškritusieji iš mokymo sistemos), patenka taip pat neįgalieji, kaimo bei buvusių industrinių vietovių gyventojai, moterys, pagyvenę žmonės. Visi jie jau dabar turi sunkumų išgyventi ir išsilaikyti darbo rinkoje bei aktyviai dalyvauti bendruomenių gyvenime. Lietuvai siekiant integruotis į Europos Sąjungą (o tapus jos nare dar labiau), socialinės atskirties grupėms iškils dar didesnė grėsmė nesugebėti prisitaikyti prie naujų ekonominių ir socialinių reikalavimų, todėl jų socialinių garantijų užtikrinimas guls ant valstybės ir visuomenės pečių.

Asmenys, turintys menką išsilavinimą, nepakankamai pasitiki savimi, dažniausiai turi neigiamą mokymosi patirtį, bijo naujovių, todėl rečiausiai grįžta mokyti ir dažniausiai būna neaktyvūs visuomenės gyvenime.

Dabartinė Lietuvos situacija rodo, jog valstybinių priemonių nepakanka, kad padėtis pasikeistų. Pagrindinio, vidurinio ar profesinio išsilavinimo suteikimas ar įgijimas, bendrųjų vertybių ir gebėjimų ugdymas, teigiamo požiūrio į mokymąsi formavimas negali būti vien tik valstybės ir mokyklos rūpestis. Visuomenės išsilavinimu turi rūpintis ir pati visuomenė, skatindama ir plėtodama tėvų švietimą, aktyviai veikdama bendruomenių ir institucijų lygiu. Socialinės atskirties grupių įtraukimu į mokymą(si), kartu suteikiant šansą įsitvirtinti darbo rinkoje bei tapti aktyvesniems visuomeniniame gyvenime, turi susirūpinti

mažiausias visuomenės segmentas – bendruomenės, t.y. žmonės, esantys arčiausiai pažeistų grupių, geriausiai jas pažįstantys ir darantys joms įtaką.

2002 metų suaugusiųjų švietimo savaitės renginiais LSŠA stengėsi atkreipti visuomenės, darbdavių, socialinių partnerių ir politikų dėmesį į ŠVIETIMĄ kaip GALIMYBĘ mažinti socialinę atskirtį. LSŠA siekė konkrečių tikslų: išsiaiškinti, kokia patirtis sukaupta bendruomenėse ir institucijose, ją apibendrinti, paskleisti Savaitės renginiuose bei išleidžiant publikaciją, diskutuoti su politikais, darbdaviais, socialiniais partneriais ir visuomene apie švietimo reikšmę didinant žmonių socialinę saugumą, be to, pristatyti visuomenei mokymosi galimybes.

„Džiugu, kad ateiti į mūsų renginius žmonių jau nebereikia raginti daug kartų. Užtenka paskelbti informaciją laikraštyje ar nusiųsti pakvietimą. Tai liudija renginių kokybę, reikalingumą ir tai, kad mes jau turime vardą“ (Rita, Telšiai).

2002 metų suaugusiųjų švietimo savaitės renginius organizavo 120 institucijų visoje Lietuvoje. Iš viso įvyko daugiau kaip 150 renginių, juose apsilankė per 5000 žmonių.

Pasirengimas Savaitei prasidėjo 2002 metų kovo mėnesį: tuo metu brandinama Savaitės idėja, pradėta skleisti informacija apie ją ir parengiami pirmieji projektai finansavimui gauti.

Gegužės mėnesį Vilniuje įvyko pirmasis koordinacinis susitikimas, jame dalyvavo regionų suaugusiųjų švietimo informavimo centrų vadovai, kolektyvinių narių atstovai, LSŠA valdybos nariai, kitų organizacijų, norinčių dalyvauti Savaitės rengime, darbuotojai. Pagrindinis koordinacinio susitikimo klausimas: „Kaip pasiekti socialinės atskirties grupes, kaip pakviesti jas į savaitės renginius?“ Susitikime buvo suformuluotos gairės, turėjusios padėti tai daryti:

- paprašyti savitarpio pagalbos grupes prie Šeimos centrų pasidalyti patirtimi, kaip jie įtraukia į savo veiklą socialiai atskirtus asmenis;
- pasitarti su tais, kurie dirba su socialinės atskirties grupėmis, kaip jie susikviečia savo žmones (pvz., Anoniminių alkoholikų klubai);
- tiesiogiai per mokymo įstaigas, per darbo klubus;
- bendraujant su savivaldybių socialinių reikalų skyriais;
- išleidžiant lankstuką ir pasikviečiant savanorių juos dalinti;
- pasinaudoti „ausų kanalu“: televizija, radiju;

- pažadėti ką nors konkrečiau, vilioti – pasiūlyti nuolaidas, koncertą ir pan.;
- organizuoti loterijas;
- organizacijoms pasikeisti „paslaugomis“, t.y. rengti renginius vieni kitiems;
- kreiptis į „Bėdų turgų“ per nacionalinę TV – ar susidomėtų visuomenine bėda?
- VDU studentai magistrantai praktikoje galėtų skleisti švietimo idėją.

Parengiamuoju laikotarpiu Savaitės proga buvo išleistas iliustruotas 2003 metų kalendorius. Šiuo leidiniu LSŠA pagerbė Lietuvos švietėjus, menininkus, kultūros veikėjus, kalbėjusius ir kalbančius apie mokymosi ir švietimosi būtinybę. Nuolatinė Asociacijos talkininkė Živilė Šimėnienė savo iliustracijomis jų mintis priartino prie šiandieninio gyvenimo.

Savaitės metu pasirodė ir dar du LSŠA leidiniai: Romos Juozaitienės ir Aurimo Juozaičio knyga „Seminaro dienoraštis“, išleistas kaip nevyriausybinų organizacijų vadovų mokymo projekto rezultatas, ir pirmasis 2002 metų „Savišvietos“ numeris, skirtas Asociacijos dešimtmečiui.

„2002 metų savaitė įsiveržė į konkrečias visuomenės grupes – pas neįgaliuosius, kalinius, bedarbius, pagyvenusius žmonės, į socialiai remtinus šeimas, kaimo bendruomenę“ (Aldona, Alytus).

Skelbdama Savaitės temą LSŠA tikslingai rinkosi tas visuomenės grupes, kurios įvairių tyrimų duomenimis yra labiausiai pažeidžiamos ir stovi ant socialinės atskirties ribos arba yra už jos. Pagrindiniais Savaitės žodžiais tapo „socialinė atskirtis“, „bendruomenės“, „švietimas“. Visos iniciatyvos, apimančios šias sritis, buvo sveikinamos ir palaikomos. Todėl Savaitės renginiai buvo įvairaus turinio ir formos. Be tradicinių mokymosi galimybių parodų, „atvirų durų“ dienų, įvyko tokie išskirtiniai renginiai kaip Panevėžio darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos bei Panevėžio Šermukšnių darbo rinkos mokymo centro diskusija – seminaras „Socialinės atskirties mažinimas rengiant nuteistuosius laisvės atėmimo bausme sugrįžti į visuomenę“ Panevėžio moterų kalėjime, poezijos vakaras „Aš jus visus mylėsiu“ asociacioms šeimoms, Marijampolėje renginys šeimoms, globojančioms neįgalius vaikus, Kaimynų diena Vil-

niaus Justiniškių mikrorajone, instaliacija „Skambantis lietus“ Žvėryno mikrorajono gyventojams ir pan. Savaitės metu daug renginių vyko neįgaliesiems, bedarbiams, jauniems suaugusiesiems, dėl vienu ar kitu priežasčių iškritusiems iš mokymosi sistemos, kaimo žmonėms. Labai didelį visuomenės grupių spektrą Savaitė įtraukė Kauno rajone (*plačiau apie tai 17 p.*).

Kuo svarbus bendruomenių vaidmuo mažinant ir įveikiant socialinę atskirtį, siekė išsiaiškinti parengiamuoju laikotarpiu atlikta 12 Lietuvos bendruomenių apklausa. Apibendrintus apklausos rezultatus ir gerąją bendruomenių patirtį dr. N. Večkienė, Vytauto Didžiojo universiteto socialinio darbo instituto docentė, pristatė Savaitės vaizdo konferencijoje.

Ir konferencijoje, ir regioninių seminarų metu daug laiko buvo skiriama bendruomenių švietėjiškai veiklai. Savo patirtimi renginiuose dalijosi ir naujai „atrstos“ bendruomenės, ir bendruomenės, dalyvaujančios Baltijos ir Amerikos partnerystės programos projekte „Bendruomenių lyderių ugdymas“, kurį 2002 metais vykdė LSŠA, Organizacijų vystymo centras ir Valstybės bei savivaldybių tarnautojų vystymo centras „Dainava“. Įdomiausi bendruomenių darbo pavyzdžiai aprašyti Savaitės patirties publikacijoje „Švietimas ir socialinė atskirtis“.

„Organizuodami renginius mes dažnai savo veiklą nukreipiame tik į suaugusiųjų švietėjus – mokytojus. Tačiau su suaugusiųjų auditorija susiduria įvairių sričių atstovai ir Savaitė tampa renginiu, kuriame šie žmonės susitinka. Čia jie turi galimybę diskutuoti, pažinti vienas kitą, užmegzti kontaktus ir aptarti galimą bendrą veiklą. Džiugu, kad po renginio jie prisipažįsta: „Atradome bendraminčių“ (Vilma, Šiauliai).

Bendraminčių susitikimo vietomis Savaitės metu tapo mokymosi galimybių parodos bei institucijų ir organizacijų prisistatymo visuomenei (ir vienu kitiems) renginiai. Vilniuje Savaitę tradiciškai pradėjo suaugusiųjų švietimo ir mokymo organizacijų paroda Lietuvos technikos bibliotekoje. Joje dalyvavo per 20 institucijų. Reikia paminėti, kad šiais metais parodoje dalyvavo ne vien Vilniaus, bet ir aplinkinių rajonų institucijos.

Didžiulį pasisekimą Šiauliuose turėjo paroda „Mokymosi galimybės Šiaulių apskrityje“, kurioje prisistatė 16 institucijų – biudžetinių, nevyriausybinių, privačių.

Regioninės konferencijos metu Tauragėje taip pat vyko mokymosi institucijų teikiamų paslaugų paroda. Paroda, kurioje buvo demonstruojami mokymo institucijų darbai, veikė pačioje savivaldybėje ir maloniai stebino lankytojus.

Mokymosi galimybių parodos vyko Telšiuose, Marijampolėje.

„Už bendro stalo diskutuoti susėdo tie, kurie organizuoja ir vykdo suaugusiųjų švietimą: švietimo skyriaus, vidurinės mokyklos, profesinio ugdymo centro, suaugusiųjų vidurinės mokyklos, darbo biržos, jaunimo centro vadovai ir verslininkai“ (Nijolė, Tauragė).

Pagrindinis klausimas, dėl kurio buvo diskutuojama šiame susitikime: kokį kelią nueina jaunas žmogus mokydamasis ir patekdamas į darbo rinką? Kur ta „skylė“, atverianti nedarbo prarają?

Šiuo klausimu diskutavo ne vien Savaitės dalyviai Tauragėje. Apie tai savo renginiuose kalbėjo Alytaus, Panevėžio, Kėdainių, Klaipėdos ir kitų Lietuvos miestų suaugusiųjų švietėjai, politikai, verslo atstovai. Dauguma jų konstatavo, kad Lietuvoje dar nėra pakankamai gerų įstatymų suaugusiųjų švietimui plėtoti ir kad suaugusiųjų švietimas gali tarnauti socialinei atskirčiai mažinti, tačiau juo turi būti suinteresuotos visos rajone ir apskrityje veikiančios institucijos, tarnybos ir politiniai veikėjai.

Tauragės ir Kėdainių renginiuose buvo priimti kreipimaisi į rajonų merus, Švietimo, kultūros ir socialinių reikalų departamentus, Švietimo ir kultūros komiteto pirmininkus.

„Regioninis seminaras parodė didžiulį žmonių iš skirtingų organizacijų norą jungtis, burtis, kalbėtis. Dalyviai buvo patenkinti, nenorėjo skirstytis, klausė, kada vėl bus tokio pobūdžio renginys, ir tai buvo atpildas už nelengvą darbą organizuojant Savaitę“ (Jolanta, Vilnius).

Organizuodama Vilniaus apskrities seminarą Vilniaus regiono suaugusiųjų švietimo informavimo centro vadovė Jolanta Paškevičienė iš tiesų sprendė nemažą galvosūkį – apskritis didelė, margos tautinės sudėties, joje veikia gausybė suaugusiųjų švietimo institucijų, socialinių paslaugų teikėjų: ką kviesti, kokius klausimus akcentuoti? Apsispręsta orientuotis į keletą socialinių grupių, būtent: neįgaliuosius, pagyvenusius žmones, jaunus suaugusiuosius, iškritusius iš mokymosi sistemos ir į ją grįžtančius, nuteistuosius. Seminare perskaityti pranešimai, ekskursija į griežtojo

režimo pataisos koloniją sukėlė įdomią diskusiją, paskatino pasikeisti nuomonėmis ir galbūt susitikti dar ne vieną kartą.

Klaipėdos regioniniame seminare daugiausia dėmesio susilaukė neigaliųjų mokymo(si) ir integravimosi į visuomenę bei darbo rinką problemos, nes rajone daugėja jaunų traumotų žmonių, kurie vien dėl techninių kliūčių (transporto, privažiavimo nebuvimo ir pan.) negali toliau mokytis.

„Ilgiau labai daug asmeninės patirties, nes organizuodama Savaitę susidūriau su organizacijomis ir institucijomis, su kuriomis iki šiol nebendravau arba jų veiklą įsivaizdavau labai miglotai“ (Roma, Marijampolė).

„Nustebino ir nudžiugino naujojo Panevėžio vyskupo J.Kaunecko aktyvus dalyvavimas Savaitės renginiuose“ (Zita, Panevėžys).

Trečioji suaugusiųjų švietimo savaitė pasižymėjo tuo, kad į ją įsitraukė naujos jėgos – organizacijos, institucijos ir asmenys, kurie iš pirmo žvilgsnio lyg ir nėra tiesiogiai susiję su konkrečiu mokymo procesu, tačiau jų veikla yra labai svarbi šviečiant visuomenę. Vienuose rajonuose tas jėgas reikėjo „atrasti“, kituose – tik pakviesti. Pirmą kartą suaugusiųjų švietimo savaičiai daug dėmesio skyrė bažnyčios atstovai: Panevėžyje, Telšiuose, Alytuje. Šio dėmesio ženklus galima laikyti visuomenės vienijimosi skausmingoms problemoms spręsti pranašais.

Savaitės metu naują – švietimo – aspektą savo veikloje surado ir bendruomenės, įvardijusios tai labai paprastai: „Mes niekada nesusimąstėme, kad mūsų veikla yra šviečiamojo pobūdžio“.

2002 metų suaugusiųjų švietimo savaitė Lietuvoje buvo novatoriška ir tarptautiniu aspektu, nes jos darbe dalyvavo 4 svečiai iš užsienio. Soros International House organizavo plačią suaugusiųjų švietimo savaitės renginių lankymo programą, juose svečiai susipažino su švietimo ir socialine situacija Lietuvoje, sėmėsi Savaičių organizavimo patirties, užmezgė bendradarbiavimo kontaktus. Organizuojant Savaitę buvo planuojama, kad tarptautinėje programoje dalyvaus 10 šalių atstovai, tačiau dėl nepakankamai koordinuotos informacijos apie tarptautinius kursus sklaidos dalyvių susirinko mažiau. Tarptautinė programa buvo organizuojama per Socrates Grundtvig 3 programą.

„Vaizdo konferencija suteikia galimybę dalyvauti didesniai suinteresuotų žmonių skaičiui“ (Vilma, Šiauliai).

„Dėl techninių kliūčių negalėdami prisijungti prie vaizdo konferencijos, klaipeidiečiai likome tarsi „atstumti“, nepajutome vienijančio su visa Lietuva jausmo, kurį patyrėme ankstesniais metais“ (Loreta, Klaipeida).

„Labai svarbu, kad Savaitės metu „pajuda“ rajono, apskrities ribos, t.y. atsiranda galimybė išvažiuoti į kitą miestą, susitikti su žmonėmis, užsiimančiais tokia pačia veikla, sprendžiančiais panašias problemas“ (Rita, Telšiai).

Vaizdo konferencijos kaip kulminacinis Savaitės renginys jau irgi tapo tradicinės. Nepriklausomai nuo to, kad tokių konferencijų dalyviai vieni kitus mato ir girdi tik ekrane, jos tampa Savaitės organizatorius ir dalyvius jungiančiu renginiu. 2002 metų savaitės konferencija buvo transliuojama į 6 nutolusias klases Alytuje, Panevėžyje, Šiauliuose, Utenoje, Kėdainiuose ir Vilniuje. Įdomu pažymėti, kad Kėdainių suaugusiųjų švietėjai patys pareiškė norą prisijungti prie vaizdo konferencijos nutolusioje klasėje Jonušo Radvilos kolegijoje ir labai aktyviai joje dalyvavo.

Konferencijoje, be dviejų teorinių pranešimų, skirtų socialinės atskirties, bendruomeninio judėjimo ir švietimo temoms (dr. N. Večkienės ir dr. T. Tamošiūno pranešimai spausdinami Savaitės patirties leidinyje „Švietimas ir socialinė atskirtis“), atskiru pranešimu buvo paminėtas LSŠA dešimtmetis (žr. 23 p.). Tačiau daugiausia dėmesio šių metų konferencijoje buvo skiriama socialinės atskirties ir suaugusiųjų švietimo situacijai regionuose. Miestai, į kuriuos buvo transliuojama vaizdo konferencija, tapo tarpregioninės patirties pasidalijimo centrais. Nutolusiose klasėse iš įvairių vietovių susirinkę įvairių sričių specialistai dalijosi veiklos patirtimi, lygino ją su kolegų patirtimi.

Aptariant Savaitės rezultatus gimė mintis: organizuojant Savaitės ateityje galbūt tikslinga rengti ne nacionalinę vaizdo konferenciją, o tarpregioninius renginius, nagrinėjančius tuos pačius klausimus. Galbūt tokiu būdu bent iš dalies būtų atsakyta į retorinį klausimą:

„Kaip suvienyti daugiau žmonių vienam didesniai reikšmingam renginiui, kad ne tik organizatoriai, bet ir dalyviai pasijustų didelė vieninga jėga, o pats renginys nebūtų vienišas ir išblaškytas, ypač dideliame mieste?“ (Vita, Kaunas).

„Organizuodami 2002 metų savaitę daug greičiau radome bendrą kalbą su

apskričių ir vietos valdžia. Jei negalėjo padėti kitaip, tai nors palaikė idėją, dalyvavo renginiuose. Savaičių tradicija formuoja neformalaus suaugusiųjų švietimo supratimą visuomenėje ir valdžios atstovų kabinetuose“ (Aldona, Alytus).

Parengiamuoju Savaitės laikotarpiu Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija kartu su Švietimo ir mokslo ministerija išsiuntinėjo bendrą laišką – kreipimąsi – visų savivaldybių merams, prašydamos palaikyti Savaitės idėją. Vienose savivaldybėse į šį prašymą buvo pažiūrėta labai rimtai, kitose – atmetinai, bet tokių savivaldybių buvo mažuma, ir tai leidžia tikėtis, kad suaugusiųjų švietimo reikalai pamažu juda pirmyn. Kad tas judėjimas dar nepakankamas ir lėtas, liudija Savaitės metu seminaruose ir konferencijose išsakytos suaugusiųjų švietėjų mintys. Jų nuomone, suaugusiųjų švietimui būtinas didesnis valstybės dėmesys, vien entuziazmo nebepakanka, suaugusiųjų švietimui reikia biudžetinių lėšų.

Smagu vis dėlto pažymėti, kad jau atsirado savivaldybių, kurios, pvz., Kauno rajono, ženkliai parėmė suaugusiųjų švietimo savaitės renginius. Tai rodo, kad savivaldybei ne tas pats, kaip gyvena jos gyventojai, kaip sekasi jiems vis dar tebesitęsiančiais permainių laikais.

Kukliai, bet prasmingai renginį socialiai remtiniems žmonėms parėmė Marijampolės rajono savivaldybė.

Būdami optimistai Savaičių organizatoriai tikisi, kad kiekvienais metais savivaldybių rėmėjų sąrašas didės, juk geri pavyzdžiai – užkrečia.

„Nustebino žiniasklaidos aktyvumas ir dėmesys. Šiais metais nereikėjo „braižytis“ prie durų – išgirdę apie organizuojamą Savaitę atvykdavo patys arba kvietė pas save. Organizuodami trečiąją Savaitę įrodėme, kad tai – nevienkartinė akcija ir todėl ją reikia palaikyti ir skatinti“ (Loreta, Klaipėda).

Ypač daug dėmesio Savaitė susilaukė regioninėje spaudoje ir televizijoje. Apie Savaitės idėją, jos eigą, renginius rašė Klaipėdos, Panevėžio, Kėdainių, Telšių, Šiaulių rajoniniai ir apskrities laikraščiai, reportažus iš renginių rodė Kėdainių, Panevėžio, Kauno regioninės TV.

Savaitės organizatoriai dalyvavo Lietuvos radijo, „Žinių radijo“ bei Vilniaus radijo laidose ir turėjo galimybę ne tik skleisti informaciją apie Savaitę, bet ir dalintis mintimis apie suaugusiųjų švietimo ir mokymosi būtinybę kaip žmogaus prisitaikymo prie sparčių visuomenės pokyčių aktualiją.

„Džiugina Savaitės atgarsiai. Dar ir dabar, praėjus kuriam laikui po Savaitės, skambina suaugusiųjų švietimo institucijų darbuotojai, klausdami, kaip jie galėtų įsijungti į tokius renginius ateityje“ (Vilma, Šiauliai).

„Linkėčiau, kad Savaičių tematika kiekvienais metais keistųsi. Įtraukdami vis įvairesnius visuomenės sluoksnius ir kartu plėsdami organizatorių ratą, išjudinsime mases ir tuos, kurie tiesiogiai atsakingi už suaugusiųjų švietimą“ (Roma, Marijampolė).

„Pirmoji Savaitė – neeilinis, euforiją keliantis renginys! 2002 metų savaitė – brandus renginys, ruošiamas jaučiant didelę atsakomybę už tai, ką darai, kur kvieti žmones“ (Rita, Telšiai).

Straipsnyje cituojamas mintis apibendrinant Suaugusiųjų švietimo savaitę išsakė regionų suaugusiųjų švietimo informavimo centrų vadovės:

Aldona Lesevičienė (Alytus), Vita Krivickienė (Kaunas), Loreta Staškūnienė (Klaipėda), Romutė Koncevičienė (Marijampolė), Zita Gaigalienė (Panevėžys), Vilma Tubutienė (Šiauliai), Nijolė Meilutienė (Tauragė), Rita Vargalytė (Telšiai), Jolanta Paškevičienė (Vilnius).

Kauno rajono suaugusieji irgi mokosi

LAIMA RUZGIENĖ

Kauno rajono švietimo centro direktorė

JOLANTA MALINAUSKAITĖ

Ežerėlio suaugusiųjų ir jaunimo ugdymo centro direktorė

JOLANTA NĖNIUVIENĖ

Piliunos vidurinės mokyklos mokytoja

VILIJA TARNAVIČIŪTĖ

Zapyškio pagrindinės mokyklos mokytoja

Kauno rajono švietimo centras kartu su rajono bendruomenėmis Suaugusiųjų švietimo savaitėje šiemet dalyvavo pirmą kartą. Mūsų centras buvo įkurtas teikti kvalifikacijos kėlimo paslaugas pedagogams, kultūros ir sporto darbuotojams, o visi kiti suaugusieji lyg ir buvo palikti likimo valiai, nes kitos panašios institucijos rajone neturime. Taigi nuo 2000–ųjų ėmėme plėsti savo veiklą. Kad mokymosi dirva jau paruošta, parodė aktyvus suaugusiųjų dalyvavimas šios savaitės renginiuose, malonūs dalyvių atsiliepimai.

Suaugusiųjų savaitės renginiuose dalyvavo 7 rajono seniūnijos: Karmėlavos, Ežerėlio, Zapyškio, Piliunos, Neveronių, Kulautuvos ir Garliavos. Dar liepą švietimo centre susirinko organizacinė grupė ir numatė veiklos sritis, formas, informacijos apie būsimus renginius sklaidą. Seniūnijos ruošėsi ištisus du mėnesius. Suprantama, didžiausi

renginių organizatoriai – mokyklų pedagogai, kultūros centrų darbuotojai. Jų dėka susitikimuose, seminaruose, diskusijose dalyvavo daugiau kaip du tūkstančiai rajono gyventojų, nors pakviesti mokyti nėra lengva: reikėjo gerai pamąstyti, kaip paraginti atvykti į renginius, belsti į dažno namų duris, įrodinėti, net vilioti. Renginiams vien gerų norų neužtenka, reikia lėšų. Organizatoriai kreipėsi į seniūnus, o centras į Kauno rajono merą P.Mikelionį, švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėją V.Makūną. Paramos sulaukėme, todėl turėjome už ką mokėti lektoriams, kuo vilioti dalyvius.

Seniūnijų renginių tematika buvo pasirinkta atsižvelgiant į laikmetį ir gyventojų poreikius.

Ežerėje didelio susidomėjimo susilaukė filosofo Arvydo Juozaičio paskaita apie švietimo reformos problemas ir pasakojimas apie jo tiesioginio darbo – ministro pirmininko patarėjo kultūrai – aktualijas, apie tėvą Stanislovą. Susitikimo metu Ežerėlio seniūnijos gyventojai paprašė A.Juozaičio „atsiusti iš Vilniaus kokį protingą žmogų, kuris populiariai paaiškintų, ką duos ir ką atims Europos Sąjunga“. Filosofas pažadą įvykdė.

Žemės ūkio rūmų specialistas Redas Miškinis Zapyškyje vedė seminarą „Smulkus ir vidutinis verslas kaime, jo perspektyvos“. R.Miškinis pamokė, kaip sudaryti verslo planą ir pradėti verslą, kalbėjo apie kaimo turizmą bei puikias jo galimybes Zapyškyje. Darbo biržos atstovai supažindino Taurakiemio gyventojus, kaip Darbo birža padeda įsidarbinti, atsakė į pateiktus klausimus. Zapyškio apylinkių gyventojai turėjo progą aplankyti Ilgakiemyje keramikos įmonę, Vaivos ir Gintaro Butkų dirbtuves. Ekskursijos dalyviai savo akimis pamatė, ką ir kaip galima padaryti iš molio, kaip šis malonus užsiėmimas gali tapti verslu ir pragyvenimo šaltiniu. Zapyškio moteris sudomino garsios skiautininkės Onutės Kujelienės seminaras ir paroda. Seminaro dalyvėms dailininkė pasiūlė naujų minčių, kaip pigiai ir gražiai papuošti šeimos narius ir aplinką. Taurakiemio seniūnijoje buvo surengta paroda, joje eksponuoti 34 gyventojų laisvalaikio darbai.

Žmonės domisi įvairiomis sveikos gyvensenos problemomis. Gamtosaugininkas Vidmantas Bagdonavičius Taurakiemyje konsultavo aktualiais gamtosaugos klausimais. Zapyškyje Aleksandra Plečkaitienė skaitė paskaitą „Mitybos psichologija. Mityba pagal sezonus“. Ežerėlio Bočių klubo nariai rinkosi į seminarą, kuriame mokėsi virtuvės paslapčių: patys

virėsi patiekalus ir vaišinosi. Gydytoja ir poetė Jūratė Sučylaitė zapyškiečiams bandė atskleisti poetinės terapijos paslaptis. Poetinė terapija – tai gydymo ir profilaktinės terapijos metodas, jis padeda geriau pažinti save ir kitus, ugdo kūrybiškumą ir saviraišką, padeda atrasti gyvenimo prasmę, mažina depresiją, agresyvumą. Psichologė Nomedą Butėnaitė Ežerėlyje kalbėjo apie vaikų ir tėvų problemas, o Taurakiemyje psichiatras narkologas Orlandas Marcinkevičius ir psichologė Irena Jusevičienė skaitė paskaitą apie kvaišalus, jų vartojimo pasekmes, ragino, kad neliktų abejingi sprendžiant šias skaudžias problemas.

Raštvedybos seminaro Ežerėlyje dalyviai mokėsi rašyti prašymą ir gyvenimo aprašymą pagal naujausias raštvedybos taisykles. Zapyškio bibliotekoje galima buvo pasiklausti įrašo „Kaip prisistatyti darbdaviui“ – labai svarbu sudaryti darbdaviui palankų įspūdį.

Baigiamasis renginys vyko Garliavos viešojoje bibliotekoje. Kas išaiškėjo Savaitės metu? Pirmiausia tai, kad suaugusieji noriai mokytusi, šviestusi, dalyvautų įvairioje kultūrinėje veikloje, tik reikia sudaryti palankias tam sąlygas. Trūksta andragogų, nėra jiems etatų, nėra pinigų, nėra programų – valstybės dėmesys grįžtančiam mokytis suaugusiajam tikrai per mažas. O švietimas labai svarbus kaimui, dažnai neturinčiam darbo, užsiėmimo, informacijos, menkai save vertinančiam. Skaudu, kai tuštuma užpildoma žalingais įpročiais.

Antra, mąstėme apie galimybes organizuoti suaugusiųjų mokymą rajone. Pastebėjome, jog šiuo metu tikslingiausia tęstinį mokymą organizuoti mokyklose, kultūros namuose, kur yra specialistų ir bazė. Kai kurios seniūnijos, pavyzdžiui, Taurakiemio, jau ruošia perspektyvinę seniūnijos suaugusiųjų švietimo programą. Populiariausi užsienio kalbų ir darbo kompiuteriu užsiėmimai. Svajojame apie nuotolinį suaugusiųjų mokymąsi Neveronių, Karmėlavos, Ežerėlio, Kulautuvos, Garliavos seniūnijose: tam yra kompiuterių bazė. Gal būtų galimybė įsteigti prie LSŠA suaugusiųjų savaitės renginiams skirtą fondą, į kurį galėtume kreiptis, rengdami projektus?

Savaitė įkvėpė naujiems darbams, davė stimulą tęsti veiklą. Taigi savo tikslą tikrai pasiekė.

Tarpkultūrinis mokymasis: gerosios patirties sklaida

DAIVA MALINAUSKIENĖ

Soros International House–MBA Center direktorė

2002 metų suaugusiųjų švietimo savaitės kontekste viešoji įstaiga Soros International House–MBA Center, kuri yra LSŠA narė nuo 1998 metų, surengė tarptautinį seminarą „Tarpkultūrinis mokymasis: kaip surengti efektyvią suaugusiųjų švietimo savaitę“. Seminarą parėmė Europos Sąjungos Socrates (Grundvig) programa.

Seminare dalyvavo suaugusiųjų švietėjai iš Ispanijos, Latvijos, Suomijos, Vokietijos ir Lietuvos.

Pagrindiniai seminaro tikslai buvo:

- pasidalyti patirtimi ir pasimokyti vieniems iš kitų organizuoti Suaugusiųjų švietimo savaites;
- išanalizuoti ir apibendrinti skirtingų Europos šalių patirtį apie šių savaitių įtaką buriant žmones į vietas ir tarptautines bendruomenes;
- aptarti, kaip suaugusiųjų švietimas galėtų padėti mažinti socialinę atskirtį.

Pirmąją renginio dieną Centras surengė diskusiją apie tai, kaip kalbų mokymasis propaguoja Europos pilietiškumą ir tarpkultūrinį mokymąsi. Diskusija buvo labai gyva ir jos vedėja SIH direktorės pavaduotoja Ai-

mee Herring, nors iš pradžių stengėsi laikytis plano, vėliau jo atsisakė, nes susitikimo dalyviai, tarp kurių buvo ir SIH dėstytojai iš Lietuvos, Didžiosios Britanijos ir JAV, kitų užsienio kalbų ir suaugusiųjų švietimo centrų bei Britų Tarybos atstovai, vienas per kitą pateikdavo vis naujų temų, kurių neįmanoma išnagrinėti ir apibendrinti per dvi diskusijas skirtas valandas. Buvo prieita prie bendros išvados, kad kalbų mokėjimas – tai raktas į kitų kultūrų pažinimą, tai perspektyvos mobilumui ir geresnėms įsidarbinimo galimybėms naujoje Europoje ir visame pasaulyje.

Tą pačią dieną daugiausiai dalyviai pristatė savo veiklą ir šalis suaugusiųjų švietimo savaitės atidarymo parodoje Vilniaus technikos bibliotekoje. Tai buvo pirmas platesnis jų susipažinimas su LSSA veikla ir jos kolektyvinių narių ekspozicijomis.

Antrąją renginio dieną vyko Vilniaus regioninio informacinio suaugusiųjų švietimo centro seminaras. Jame buvo pristatyti Vilniaus regiono suaugusiųjų švietimo institucijų atlikti tyrimai ir jų veikla, skirta įvairių socialinių ir psichologinių problemų turinčių suaugusiųjų švietimui. Po seminaro svečiai apsilankė Vilniaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje Lukiškėse. Svečius iš užsienio šiek tiek šokiravo kalinių buitės, tačiau jie pritarė Vilniaus jaunimo ir suaugusiųjų konsultacinio bendrojo lavinimo centro direktoriaus Arvydo Šuksterio požiūriui į įkalinimo įstaigose atsidūrusių žmonių mokymo ir mokymosi formas: jos turi suteikti laisvės pasirenkant mokymosi būdą, laiką ir turinį.

Apvalaus stalo diskusija tą dieną virto psichologinėmis pratybomis tikrąja to žodžio prasme, nes Vilniaus darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos specialistai seminaro dalyvius ne tik supažindino su savo veikla, bet ir praktiškai pademonstravo, kaip jie dirba su pas juos apsilankančiais darbo netekusiais ir psichologinės pagalbos ieškančiais žmonėmis. Vėliau Tarnybos darbuotojai ir užsieniečiai pasidalijo savo šalių patirtimi apie socialinės atskirties problemų sprendimą per Darbo rinkas.

Trečią dieną seminaro dalyviai apsilankė Atvirų durų dienos renginiuose Rumšiškių muziejuje, susipažino su liaudies amatininkų ir menininkų veikla siekiant socialiai atskirtuosius gražinti į visuomenę.

Kulautuvoje svečiai susitiko su šio miestelio bendruomenės nariais. Buvo pasikeista patirtimi apie bendruomenių veiklą: ji kiekvienoje šalyje turi skirtingas tradicijas ir skirtingą patirtį. Bendruomenės centro vadovė Liuda Butkevičienė pristatė kelis projektus. Nors Lietuvoje jie yra gana

nauji, bet jau matomi pirmieji rezultatai išjudinant vietos bendruomenių narius ir buriant juos bendrai veiklai, skatinant pilietiškumą ir tarpkultūrinį mokymąsi.

Kitas dvi dienas svečiai dalyvavo LSŠA konferencijoje Kauno technologijos universitete ir ES Socrates programos koordinavimo paramos fondo projektų sklaidos ir fondo veiklos plėtros seminare Klaipėdoje.

Apibendrinant šį seminarą, kyla noras pakomentuoti jo dalyvių iš valstybių su tikrai skirtinga politinio, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo patirtimi atsiliepimus apie vizitą Lietuvoje. Jų parašyti žodžiai pateisina seminaro tikslus ir parodo, kad renginys dar ir pasitarnavo Lietuvos įvaizdžio formavimui Europoje:

Elfa iš Latvijos: „Šio seminaro metu aš susiradau ne tik naujų draugų, bet ir naujų europinių projektų partnerių. Jau dabar, baigiantis seminarui, pradėjome rengti projektą, kurio partneriai yra institucijos iš Lietuvos, Latvijos, Ispanijos, Suomijos ir Vokietijos.

Doris iš Vokietijos: „Dabar žinau, kas yra Lietuva, kaip joje dirba suaugusiųjų švietėjai ir kalbų mokymo specialistai. O Lietuvos suaugusiųjų švietimo savaičių veikla tikrai puikiai išvystyta ir gerai koordinuojama. Šis seminaras – naujas tiltas tarp Lietuvos ir Vokietijos. Jei man reikės organizacijos bendram darbui Rytų Europoje, aš tikrai žinosiu, su kuo galiu turėti reikalų Lietuvoje“.

Jonathan iš Ispanijos: „Aš džiaugiuosi ir gėriuosi jūsų tauta ir nueitu nepriklausomybės siekimo keliu. Nepraraskite šios savybės – savo tautos identiteto troškimo, nes labai lengva pasimesti tarp kitų didelių tautų. Atsiminkite, kad įsiliedamos į dideles bendruomenes mažos tautos turi išlikti išdidžios. Grįžęs į Barseloną, turėsiu daug ką papasakoti savo klubo nariams ne tik apie Lietuvos, bet ir apie kitų čia sutiktų valstybių suaugusiųjų švietėjų patirtį. Mes tikrai turime vieni iš kitų ko pasimokyti. Šis seminaras – tikras tarpkultūrinio mokymosi pavyzdys.“

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijai – 10 metų

ROMA JUOZAITIENĖ

LSSA valdybos pirmininkė

Apie sėkmę, pažangą ir pasiekimą

„Susitikti – sėkmė, išsilaikyti kartu – pažanga, vystytis – pasiekimas.“

H.FORDAS

Ši sentencija netikėtai padėjo atrasti visų mano apmąstymų pagrindą. Tokiu nuoseklumu ir kalbėsiu su Jumis apie Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos jau dešimtmetį trunkančią veiklą.

Bet pradėti norėčiau nuo bendresnių dalykų – šiandienos konteksto – kokia suaugusiųjų švietimo vieta visoje švietimo sistemoje? Šypsais iš jau banalaus tapusio mūsų, suaugusiųjų švietėjų, reikalavimo – suaugusiųjų švietimas – lygiavertė viso švietimo grandis! Apie tai kalbame tribūnuose, per radiją (į TV nelabai mus įsileidžia – nėra intrigos), susitikimuose, su tokiomis idėjomis einame į naujų įstatymų svarstymus, bandome įsiterpti į kitų dokumentų rengimo procesus. Nors pirmųjų dėmesio suaugusiųjų švietimui žymių mūsų valdžios vyrų pasisakymuose, naujai rengiamų įstatymų nuostatuose, net realiuose darbuose yra, apie tai jau užsimenama rimtose kalbose, vienas kitas sakinytis suformuluojamas įstatymuose, kartais net finansiškai paremiami suaugusiųjų švietimo projektai, tačiau tas

dėmesys nepakankamas. Dar nesuprantama, kad švietimas ir būtent suaugusiųjų švietimas griūna ant mūsų galvų kaip tvanas, kaip pirmos būtinybės poreikis. Neįvertinama, kad demografiškai senstanti visuomenė (tokia, deja, yra visos Europos, taip pat ir Lietuvos realybė!) turi suspėti su sparčia gyvenimo kaita, ir mūsų ankstyvoje jaunystėje profesinėse mokyklose, kolegijose ar universitetuose įgytas išsilavinimas nebeatitinka šiuolaikinio gyvenimo reikalavimų. Ne veltui Europa parengė ne vieną svarbų dokumentą, skirtą mokymuisi visą gyvenimą – jau nagrinėjome, o gal net ir žavėjomės plačiai nuskambėjusiu Visą gyvenimą trunkančio mokymosi memorandumu, yra rengiamos didžiulės tarptautinės visą gyvenimą trunkančio mokymosi klausimus nagrinėjančios konferencijos (UNESCO instituto organizuota Sofijos konferencija, 2003 metų pavasarį rengiama Šiaurės ir Baltijos šalių konferencija, pastarosios tikslas – konsoliduoti aplink Baltijos jūrą gyvenančių tautų pastangas nuolatinio mokymosi idėjoms įgyvendinti). Jose saugusiųjų švietimui skiriamas ypatingas dėmesys. Lietuva turėtų daryti taip pat.

Kalbu, o šalia plevena mintis – ar, vaizdžiai kalbant, neužsižaidžiau paprasčiausiai agituodama už suaugusiųjų švietimą? Na, dar vienas sakinyš ir pereisiu prie pagrindinės savo pranešimo minties.

Pirmasis mūsų asociacijos prezidentas prof. K.Sinkevičius, pradėdamas asociacijos veiklą 1992 metais, citavo amerikiečius – „Amerikos universitetai turtingi ne todėl, kad turtinga Amerika, o Amerika turtinga dėl to, kad turtingi Amerikos universitetai“. Nežinau tikslios statistikos apie amerikiečių švietimą – jo finansavimą, amerikiečių galimybes mokytis, tik noriu atkreipti dėmesį į šios frazės išmintį – jei švietimui dėmesys pakankamas, šalis turtingesnė. Taigi dėmesys švietimui – mūsų visų dėmesys – pradėdamas pasišventėliu andragogu ir baigiant valdžios vyrais, besirūpinančiais Lietuvos gerove ir konkrečiais švietimo reikalais, turi būti didelis.

Mokyklas, švietimo insitucijas, asociacijas kuria tie, kuriems rūpi tautos šviesa, jos išsilavinimas, pagaliau geresnis gyvenimas – materialinis taip pat. Prie tokių organizacijų norėtusi priskirti ir LSŠA, kuri šiais metais švenčia savo dešimtmetį. Taigi *asociacijos dešimtmetis!* – štai pagrindinis mano pasisakymo sakinyš.

Net apie dešimtmetį žmogų paprastai jau galime šį tą pasakyti, o ką kalbėti apie organizaciją, kurioje 10 metų buvo kartu, dirbo ir kūrė daug

suaugusių žmonių, jų vien amžiaus metus sudėjus krūvon išaina gana solidus skaičius. Bet sumuojami ne tik metai, sumuojamos žinios, patirtis, vienas kito palaikymas, darbštumas, entuziazmas. Todėl jau yra ką *prisiminti, papasakoti, yra kam padėkoti ir... pasižadėti* – pasižadėti žmonėms ir – drįstu imti aukštesnę gaidą – pasižadėti Lietuvos švietimui.

Prisiminimai arba susitikimo sėkmė

Taigi grįžkime prie Fordo teiginio SUSITIKTI – TAI SĖKMĖ. Ši sėkmė „ištiko“ Lietuvos suaugusiųjų švietėjus 1992 m. pradžioje, kai naujos organizacijos – Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos (LSŠA) – nariai savo įstatų projekte įrašė labai paprastą mintį: „Asociacijos tikslas – vienyti suaugusiųjų švietėjus bendrai veiklai ir juos remti“. Šis ir kiti teiginiai apie asociacijos misiją buvo pradėti formuluoti 1991 m. gruodžio pabaigoje vykusiame LSŠA kūrimo iniciatyvinės grupės susirinkime, inicijuotame Kultūros ir švietimo ministerijos Suaugusiųjų švietimo ir tęstinio ugdymo skyriaus, ir po to jau 1992 m. sausį LSŠA iniciatyvinės grupės susirinkime, kuriame buvo aptartas LSŠA įstatų projektas. Oficiali LSŠA įsteigimo data – 1992 m. vasario 22 d., tada vyko LSŠA Steigiamasis susirinkimas. Šiame susirinkime dalyvavo 26 asmenys ir 17 įstaigų atstovai. Suaugusiųjų švietėjai kėlė pirmą klausimą: „ką?“ – ką darysime, ko kokia mūsų paskirtis?

Žinoma, mokytis pradėjome iš patirties – savosios ir kolegų iš užsienio. Bet pirmiausia savieji – šviesūs tarpukario Lietuvos žmonės, steigę suaugusiųjų vakarinius kursus neraštingumui mažinti, suaugusiųjų vidurinės mokyklos gyventojų išsilavinimui kelti, liaudies universitetai neformaliai žmonių lavinimui. Lietuviškuoju Griudvigu galime vadinti vyskupą Motiejų Valančių, Lietuvoje pradėjusį blaivybės sąjūdį ir nuoširdžiai rėmusį suaugusiųjų švietimą, skirtą neraštingumui mažinti. Žodžiu, buvo į ką atsigręžti, kur ieškoti stiprybės. Vienas iš pagrindinių suaugusiųjų švietimo galiojančių principų, kuriuos mes perėmėme iš tarpukario Lietuvos, yra – savišvieta arba kaip dabar sakoma – savarankiškas mokymasis.

Iš istorijos. „Savišvieta“ – 1931 m. įsteigta suaugusiųjų neakivaizdinio mokymosi įstaiga, veikusi Lietuvos Respublikoje. Ji turėjo kalbų, pedagogikos ir viduriniojo mokslo skyrius. Vėliau išaugo į Neakivaizdinio mokymo „Savišvietos“ institutą su bendrojo lavinimo pedagogikos, ko-

mercijos, elektrotechnikos, mašinraščio, automobilių vairavimo skyriais. Jos veikla buvo grindžiama įsitikinimu, kad nėra ir negali būti tokios mokslo srities ar tokio mokymosi dalyko, kurio turinio negalima būtų raštu bei grafiškai išdėstyti taip, kad suaugęs žmogus, savarankiškai skaitydams tekstą, negalėtų jo suprasti ir įsiminti. Skirtingai nuo vaiko, jis gali mokytis savarankiškai.

Šį gražų vardą skyrėme ir iki šios dienos leidžiamam kukliam, bet mums brangiam leidiniui – „Savišvietos“ žurnalui. Pirmasis jo numeris išėjo 1993 m. gegužės mėn.

Taigi 1992 metais buvo žengiami pirmieji vienijimosi, bendro darbo žingsniai. Branda ir pajėgumas atėjo vėliau. Pajėgumas radosi kartu su patyrimu ir su mūsų, suaugusiųjų švietėjų, asociacijos narių gretų augimu. Štai kokia buvo to augimo dinamika:

LSŠA narių skaičiaus kaita

Metai	Individualūs nariai	Kolektyviniai nariai
1992	25	4
1993	49	3
1994	70	3
1995	140	3
1996	170	3
1997	170	4
1998	200	8
1999	210	18
2000–2001	220	21
2002	180	24

Manau, šie skaičiai kalba patys, ir jų dinamika konstatuoja antrąją sėkmę, kurią galime interpretuoti jau kaip PAŽANGĄ – MES IŠSILAİKĖME. O išsilaikyti padėjo bendras darbas ir draugų parama – tiek metodinė, tiek finansinė.

Apie pažangą

1993 metais buvo pasirašyta ilgalaikė bendradarbiavimo sutartis su Vokietijos suaugusiųjų švietimo asociacija, kuri labai ženkliai parėmė LSŠA

plėtrą finansiškai. Vienu iš pirmųjų žingsnių bendrame veikslių plane buvo regioninių informacinių centrų tinklo kūrimas. Dalyvaujant vokiečių specialistams, o iš Lietuvos pusės veiklą remiant Švietimo ir mokslo ministerijai, 1994–1995 m. informaciniai centrai buvo įsteigti daugumoje apskričių. Kaip mūsų asociacijos prezidentas prof. V.Dienys teigia savo straipsnyje „O kur toliau?“ (Savišvieta, 2002/1), tai ir lėmė spartų asociacijos individualių narių skaičiaus augimą tuo laikotarpiu. Dabar centrai yra visose apskrityse ir jų dėka LSŠA tapo viena iš nedaugelio NVO, kurių veikla gana tolygiai apima visą Lietuvą. 1993 m. net 73 proc. Asociacijos narių buvo iš Vilniaus arba Kauno, o 2001 m. šis skaičius jau tesiekė 27 proc. Ir, kaip sako prof. V.Dienys, tai yra neginčytina asociacijos stiprybė. Būtent per RIC’us mes galime su savo informacija, pasiūlymais, medžiaga pasiekti visus Lietuvos kampelius. Būtent RIC’ai ir asociacijos filialai vienija individualius narius teritoriniu pagrindu.

Kita mūsų asociacijos stiprybė – kolektyviniai nariai, kurių skaičius sparčiai išaugo per paskutinius ketverius metus. Tai, matyt, lėmė augantis LSŠA autoritetas tarp kitų nevyriausybinų organizacijų. Kalbant apie kolektyvinių narių geografiją, reikia pripažinti, kad kol kas vyrauja didieji miestai – 11 iš Vilniaus, 5 iš Kauno, 2 iš Panevėžio, po vieną iš Didžiasalio, Druskininkų, Kėdainių, Sintautų, Šiaulių bei Utenos. Būdamą skėtine organizacija, LSŠA padeda kurti bendradarbiaujančių suaugusiųjų švietimo institucijų tinklą, padeda keistis informacija, programomis, ruošti bendrus projektus, kelti narių andragoginę kvalifikaciją ir t.t.

Prieš keletą metų mes susiformulavome savo asociacijos *misiją*:

Mes, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, bendradarbiaudama su Lietuvos bei kitų šalių suaugusiųjų švietėjais ir institucijomis, telkiame pavienius asmenis bei įvairių organizacijų narius nuolatinio mokymosi visuomenėje nuostatos ugdymui ir tęstinio mokymosi galimybių plėtotei.

Pagrindinės veiklos kryptys:

- regioninė politika;
- institucinė plėtra;
- partnerystė;
- juridinės bazės stiprinimas;
- patirties ir informacijos sklaida;
- visuomenės mokymosi poreikio tyrimas ir pasiūlos formulavimas.

Savo ruožtu LSŠA yra didelės europinės organizacijos – Europos suaugusiųjų švietimo asociacijos – kolektyvinė narė. Ja tapome 1993 m.

Didieji LSŠA projektai, vykdyti per dešimtmetį

Ilgiausiai trunkantys ir svarbiausi rėmėjai ir su jais vykdyti projektai.

Pirmasis stambus projektas, pradėtas 1993 m. ir tebesitęsiantis iki šiol, – tai Bendradarbiavimo projektas su Vokietijos liaudies aukštųjų mokyklų sąjungos tarptautinio bendradarbiavimo institutu (IIZ/DVV), plėtojant neformalųjį švietimą Lietuvoje. *IIZ/DVV – vienas dižiausių LSŠA draugų ir rėmėjų*. Tai jo dėka jau beveik prieš dešimtmetį „užsisuko“ visa asociacijos veikla, šis vokiečių institutas parėmė mūsų nedrąsius pirmuosius, o vėliau ir tolimesnius, vis stiprėjančius žingsnius tiek metodiškai, tiek materialiai. Jo pagalba įsikūrė ir vis dar veikia LSŠA struktūros atraminiai taškai Lietuvoje – regioniniai suaugusiųjų švietimo centrai.

Kitas galingas LSŠA rėmėjas – Šiaurės šalių liaudies akademija (*Nordic Folk Academy – NFA*). Tai taip pat ilgalaikis, daug etapų apimantis ir iki šiol tebesitęsiantis bendradarbiavimas. Projektai, paruošti kartu su NFA (finansuojami Šiaurės Ministrų tarybos per NFA), yra skirti suaugusiųjų švietėjų – andragogų – kvalifikacijai kelti, nevyriausybinių organizacijų lyderiams ugdyti bei Šiaurės ir Baltijos šalių bendradarbiavimo tinklui plėtoti. Ypač ryškus trejus metus trunkantis andragogų praktikų rengimo projektas „Mokomės ir dalijamės“ (*Learning for Sharing – LAS*). Tai tas ypatingas pavyzdys, kai tiek Šiaurės šalys, tiek visos trys Baltijos šalys, taip pat ir Lietuva, dalyvauja lygiavertės kooperacijos principu – kaip mokytojai ir kaip besimokantieji. Rezultatai unikalūs ir svarbūs ne tik asociacijos nariams, bet, drįsčiau sakyti, visam Lietuvos suaugusiųjų švietimui.

Kiti LSŠA projektai

- Didelį impulsą LSŠA veiklai davė 1997–1999 m. vykdytas PHARE demokratijos fondo remtas projektas „Pilietinis ugymas kaip demokratinės visuomenės prielaida“.
- Su džiaugsmu prisimename ir iki šiol naudojamės Socrates projekto „Suaugusiųjų, grįžtančių į mokymą, pagrindinių įgūdžių lavinimas“ (*Adult Returners Key Skills – ARKS*) rezultatais – tai penkių tomų publikacija, skirta lavinti daugeliui paprastų ir labai reikalingų mokymosi, bendravimo, pilietiškumo, informacinių technologijų, matematikos įgūdžių.
- Mums patiems netikėti, iki šiol paklausą turintys rezultatai pasiekti vykdant PHARE partnerystės fondo paremtą projektą „Socialinių įmonių steigimo konsultanto rengimas“.
- Dabar smarkiai dirbame su Socrates projektu „Tarpkultūrinė kompetencija Europoje“ (3 metų trukmės).
- Jau esame bebaigią Baltijos ir Amerikos partnerystės programos paremtą „Bendruomenės lyderių ugdymo“ projektą. Pastarasis mums taip pat labai svarbus kaip koalicinis projektas, nes jo rengėjai ir vykdytojai yra trys organizacijos – Organizacijų vystymo centras, Druskininkų „Dainavos“ mokymo centras ir LSŠA.
- Ir, žinoma, suaugusiųjų švietimo savaitės, kurios Lietuvoje vyksta jau trečiąjį kartą. Pirmoji (2000 m.) buvo skirta bendriesiems suaugusiųjų švietimo reikalams, antroji (2001 m.) Europos kalbų mokymuisi, trečioji – šiemetinė – socialinei atskirčiai. Su džiaugsmu ir atsargiu pasididžiavimu konstatuojame, jog mūsų savaitės randa gana didelį atgarsį tarp Lietuvos švietėjų ir besišviečiančių žmonių.

Kai kuriuose projektuose LSŠA dalyvauja kaip savo kolektyvinių narių partnerė: Socrates projekte, kurį vykdo ir pagrindinis projekto koordinatūris yra Socialinių inovacijų fondas ir kuris skirtas moterų užimtumo klausimams („Suaugusiųjų švietimo organizacijų, dirbančių moterų užimtumo srityje, europinis tinklas“), ir Nacionalinės liaudies aukštesniųjų mokyklų asociacijos vykdomame projekte liaudies mokyklų tinklui išplėsti („Lanksčių mokymosi metodų puoselėjimas naudojant Europos aukštesniųjų liaudies mokyklų tinklą“).

Apie vystymąsi

Vienoje EAEA konferencijoje tuometinis UNESCO instituto direktorius (dabar jis – Tarptautinės suaugusiųjų švietimo tarybos prezidentas) pasakė: „Mes turime ne tik skatinti suaugusiuosius mokytis, bet ir pasiūlyti jiems realias galimybes tam“. Realių galimybių gali suteikti įstatymų leidėjai, švietimo organizatoriai, švietėjai praktikai.

Ką galime mes – praktikai ir organizatoriai?

Dabar labai modernu daryti organizacijos SWOT (vidinės ir išorinės aplinkos – pranašumų, trūkumų, palankių aplinkybių ir pavojų) analizes. Nekankinsiu jūsų visomis keturiomis dalimis, bet neiškenčiu nepasigyrusi mūsų stiprybėmis:

- Gana aukštas prestižas.
- Jau išmokome skleisti savo idėjas.
- Įgyjame vis naujų partnerių.
- Nemažai išleista metodinės medžiagos.
- Susiformavusi LSŠA struktūra.
- Profesionali komanda, daug bendraminčių.
- Išaugusi projektų įgyvendinimo patirtis.
- Galingesni informacijos srantai.
- Aukšta renginių kokybė.
- Sustiprėjus techninė bazė.

Mūsų stiprybės yra trečiojo Fordo įvardyto principo VYSTYTIS – PASIEKIMAS garantas.

Norėčiau padėkoti

Visus tuos darbus, kuriuos mes čia aptarėme, visą dešimtmečio sėkmę lėmė ŽMONĖS!

Žmonių, kuriems norėčiau padėkoti, sąrašas būtų labai ilgas. Išvardyti visus nėra galimybės. Bet šiandieną būtina norėčiau paminėti pavardes tų, kurie buvo prie LSŠA ištakų ir visus 10 metų išliko aktyviais asociacijos nariais, besidalijančiais su visais savo išmintimi, profesionalumu ir entuziazmu. Tai:

prof. Klemensas Sinkevičius – *pirmasis asociacijos prezidentas*;
V.Burokas – *pirmųjų ir paskutiniųjų valdybų narys*;
E.Normantas – *ilgametis Švietimo ministerijos suaugusiųjų švietimo skyriaus vadovas ir pirmųjų valdybų narys*;
prof. V.Dienys – *tai dabartinis – dabar jau ilgametis (trečia kadencija) asociacijos prezidentas*;
dr. S.Kanišauskas;
prof. Margarita Teresevičienė;
Danguolė Lesčiauskienė;
Laimė Valotkienė ir kt.

Atskirai norėčiau padėkoti savo užsienio kolegoms, rėmusiems asociacijos veiklą tiek metodiškai, tiek materialiai (per savo organizacijas) – šviesios atminties dr. Rolfui Niemannui, ilgamečiam Lietuvos kuratoriui Uvei Gartenšlegeriui (abu – Vokietijos liaudies aukštesniųjų mokyklų sąjungos tarptautinio bendradarbiavimo instituto darbuotojai), Arnui Carlsen ir Antrai Carlsen – Šiaurės šalių liaudies akademijos atstovams (buvusiam akademijos rektoriui ir Šiaurės ir Baltijos šalių projektų vadovei), Peteriui Jarvis – Surey universiteto profesoriui.

Palinkėkime šiandieną vieni kitiems tolimesnės sėkmės ieškant atsakymo į klausimą, suformuluotą kaip pirmosios suaugusiųjų švietimo savaitės moto – **SUAUGUSIŲJŲ MOKYMASIS – TEISĖ, PRIVILEGIJA AR PAREIGA?**

Nors atsakymas į šį klausimą, ko gero, yra paprastas – ir viena, ir antra, ir trečia. *Tai dirbkime visi kartu dėl visų trijų dalykų!*

*Straipsnis parengtas pagal pranešimą vaizdo konferencijoje
2002 m. spalio 17 d. Kaune.*

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKA

Visą gyvenimą trunkantis mokymasis Europoje: EFA tikslų ir *Confintea V* darbotvarkės įgyvendinimas

SOFIJOS KONFERENCIJA
APIE SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMĄ
2002 m. lapkričio 9 d.

Pratarmė

2002 m. lapkričio 6–9 d. Sofijoje, Bulgarijoje, vyko tarptautinė konferencija *Life long learning in Europe: Moving towards EFA Goals and the Confintea V Agenda* („Visą gyvenimą trunkantis mokymasis Europoje: EFA tikslų ir *Confintea V* darbotvarkės įgyvendinimas“). Joje dalyvavo du šimtai atstovų iš Europos, Šiaurės Amerikos ir Vidurio Azijos: ministrai, parlamentarai, vyriausybių bei daugiašalių organizacijų pareigūnai, nevyriausybinių organizacijų atstovai, mokslininkai ir suaugusiųjų švietimo specialistai. Konferenciją rėmė Bulgarijos švietimo ir mokslo ministerija, UNESCO ir jos švietimo institutas (UIE), Europos Komisijos švietimo ir kultūros direktoratas, Europos suaugusiųjų švietimo asociacija (EAEA) ir Vokietijos suaugusiųjų švietimo asociacijos institutas tarptautiniam bendradarbiavimui (IIZ/DVV).

Konferencijoje buvo pritarta Dakaro *Švietimo visiems* veiksmų planui (EFA), *Confintea V* darbotvarkei (5-osios pasaulinės suaugusiųjų švietimo

konferencijos, vykusios 1997m. Hamburge, nutarimams), po to sekusiam *Confintea V* tąsos įvertinimui ir Europos Komisijos politikai dėl *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi*. Taip pat buvo pritaria Europos Komisijos *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi* politikai, diegiančiai lyčių lygių galimybių principus, skatinančiai tarpkultūrinį mokymąsi, siekiančiai įveikti rasizmo ir ksenofobijos problemas, mažinti socialinę atskirtį, įtraukiant suaugusiuosius ir neįgaliuosius į mokymosi procesą.

Kreipimasis

Sofijos konferencijos Kreipimasis išleidžiamas kaip veiklos, atliktos įgyvendinant *Švietimo visiems* (EFA), *Confintea V* darbotvarkės ir *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi* programų tikslus, paskatinimas ir parama, kad būtų pabrėžta šio proceso tąsos svarba. Pritariame siekiam *Švietimas visiems* ir *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi* programų rėmuose užtikrinti visuotinį mokyklinio amžiaus vaikų ugdymą, tačiau norime pabrėžti, kad suaugusiųjų švietimui daugelyje valstybių skiriamas nepakankamas dėmesys. Raštingumas ir mokymasis yra neginčijamos žmogaus teisės, todėl galimybė jas realizuoti turi būti užtikrinta visiems, nepriklausomai nuo amžiaus, kaip nustatyta Jungtinių Tautų Raštingumo dešimtmečio (UNLD) veiksmų plane. Manome, kad yra pavojus, jog *Švietimo visiems* programa įgaus švietimo visiems, išskyrus suaugusiuosius, reikšmę. Esame įsitikinę, kad suaugusiųjų švietimo reikmėms besivystančiose pasaulio šalyse turi būti skirtas didesnis dėmesys, o tėvų bendro išsilavinimo lygis turi būti keliamas kartu įgyvendinant jaunimo ugdymo ir visuotinės plėtros tikslus.

Konferencijoje įvardytos problemos

Jaučiamas poreikis labiau susieti švietimo srities daugiašalių organizacijų švietimo programas.

Daugelyje šalių įgyvendinant *Švietimo visiems* tikslus nėra skiriamas pakankamas dėmesys suaugusiųjų švietimui.

Daugelyje šalių, įgyvendinančių *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi* programos tikslus, skiriamas nepakankamas dėmesys *Suaugusiųjų švietimui*, nors *Suaugusiųjų švietimas* šioje programoje akcentuojamas kaip prioritetas.

Confintea V darbotvarkė kviečia bendrai tarptautinei ir nacionalinei

veiklai įtraukiant įvairius tarpininkus. Tačiau dauguma šalių privalo labiau stengtis vykdyti įsipareigojimus, priimtus Hamburge, bei geriau koordinuoti tarpininkų veiksmus įgyvendinant šalyje programą.

Daugumoje šalių suaugusiųjų raštingumo kėlimo programos ir struktūros yra nepakankamos. Šiam tikslui pasiekti būtina: sukurti naują teisinę bazę, garantuoti adekvačią finansinę paramą, užtikrinti atitinkamų institucinių struktūrų, efektyvios administracinės sistemos, kokybės kontrolės sistemą, sukurti sąlygas veiksmingai bendradarbiauti ir lobizmui skatinti.

Konferencijoje buvo pažymėta, kad nei neformalus, nei neoficialus suaugusiųjų švietimas neturi lygaus statuso su formaliu suaugusiųjų švietimu. Taip pat buvo pažymėta, kad daugumoje šalių profesiniam ugdymui lėšos skiriamos iš lėšų, skirtų ugdyti suaugusiųjų gebėjimams dalyvauti pilietinėje ir visuomeninėje veikloje.

Lyčių pusiausvyra Sofijos konferencijoje buvo pripažinta geros veiklos pavyzdžiu, tačiau buvo pastebėta, kad daugumoje šalių *Suaugusiųjų švietimo* strategijos ir nuostatai lyčių lygių galimybių įgyvendinimo priežiūros nenumato.

Konferencijoje buvo susirūpinta mažėjančiu suaugusiųjų bendrųjų gebėjimų ugdymu, pasireiškiančiu mažinamu finansavimu sąlygų sudarymui dalyvauti kultūriniame, demokratiame visuomenės gyvenime, taip pat mažėjančia finansine parama, siekiant balansuotos plėtros tikslų.

Išreikštas susirūpinimas, kad kuriant *Suaugusiųjų švietimo* programas dažnai neskiriamas dėmesys paties besimokančiojo vaidmeniui, o programų turinyje – besimokančiojo skatinimas aktyviai dalyvauti mokymosi procese yra nepakankamas.

Konferencijoje buvo išreikštas susirūpinimas lėta neformalaus ir neoficialaus suaugusiųjų mokymosi pripažinimo ir akreditavimo pažanga.

Keletas dalyvių patyrė sunkumų rinkdamos informaciją apie savo šalių veiklą įgyvendinant įvairias programas (EFA, *Confintea V*, *Lifelong Learning*), kad galėtų ją pristatyti konferencijoje. Konferencijoje buvo susitarta dėl reguliarių nuolatinių šio proceso pažangos ataskaitų.

Buvo pripažinta, kad trūksta galimybių tarptautiniu lygiu dalytis patirtimi vykdam tyrimus, diegiant mokymo programas ir pritaikant įvairias priemones.

Kreipimosi rekomendacijos

Sofijos konferencijos Kreipimasis yra skirtas visoms suinteresuotoms institucijoms, įpareigotoms ir turinčioms galią veikti laikantis žemiau pateikiamų rekomendacijų. Švietimo politikoje šių rekomendacijų vykdytojais laikomi: UNESCO, Europos Komisija, Europos Parlamentas, Šiaurės šalių Ministrų Taryba, Europos Taryba, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, nacionalinės vyriausybės, regioninės institucijos, nevyriausybines organizacijos ir kiti socialiniai partneriai.

Rekomenduojame, kad UNESCO ir Europos Tarybos pastangoms siekti didesnės darnos tarp *Švietimo visiems*, *Confitea V* ir *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi* programų tikslų būtų skirtas atitinkamas dėmesys ir parama. Atsiželgdami į šio darbo pažangą, manome, kad siekiant strateginių *Suaugusiųjų švietimo* tikslų kiekviena iš šių programų juos turi konkrečiau formuluoti ir akivaizdžiau pristatyti.

Pabrėžiame svarbą suteikti vienodas galimybes formaliam, neformaliam ir neoficialiam mokymuisi. Siekiant patenkinti skirtingus suaugusiųjų mokymosi poreikius visame pasaulyje turi būti skatinamas valstybinių, nevyriausybinių ir socialinių partnerių bendradarbiavimas.

Formalaus, neformalaus ir neoficialaus suaugusiųjų ugdymo finansavimą turi padidinti šalys, kurios neįvykdė priimtų *Suaugusiųjų švietimui* įsipareigojimų.

Vyriausybė visais lygiais turi užtikrinti, kad *Suaugusiųjų švietimas* ir toliau liktų aiškiai matomu ir integruotu vyriausybės *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi* programos elementu. Sukurti vietines, regionines, nacionalines struktūras, skirtas užtikrinti suaugusiųjų mokymosi poreikių vystymą, koordinavimą, kokybės valdymą, įvertinimą ir finansavimą, turi būti prioritetinga vyriausybinių struktūrų, atsakingų už švietimą, veiklos sritis kiekvienos šalies konstitucijos rėmuose.

Rekomenduojame, kad pagrindinis išsilavinimas užtikrintų ne tik skaitymo, rašymo, skaičiavimo ir informacinį raštingumą, bet taip pat suteiktų žinių ir įgūdžių, būtinų, kad asmuo galėtų dalyvauti socialiniame, kultūriniame, politiniame ir ekonominiame bendruomenės gyvenime. Papildomos lėšos taip pat turi būti skiriamos *Suaugusiųjų švietimo* programoms tobulinti, siekiant suteikti įgūdžių dalyvauti pilietiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Pirmiausia turi būti sukurtos ir įgyvendintos programos, kuriose pa-

grindinis dėmesys skiriamas pačiam besimokančiajam. Svarbu sudaryti sąlygas besimokančiųjų dalyvavimui visuose mokymosi proceso etapuose, pradedant planavimu ir baigiant įvertinimu.

Suaugusiųjų švietimui užtikrinti būtina sukurti vietinių, regioninių ir nacionalinių statistinių duomenų rinkimo sistemas, kad duomenys būtų naudojami mokymosi poreikių analizei, programų gairių kūrimui, planavimui, kontrolei, veiksmingumo įvertinimui, tarptautiniams lyginamiesiems tyrimams. Statistiniuose duomenyse apie įdarbinimą turi būti skiltis apie dirbančius valstybės finansuojamose, komercinėse, nevyriausybinėse institucijose ir besiverčiančius privačia praktika asmenis, kurių veikla susijusi su *Suaugusiųjų švietimu*.

Esame įsitikinę, kad būtina reguliariai pateikti ataskaitas apie pažangą siekiant *Suaugusiųjų švietimo* tikslų tiek *Švietimo visiems* programos, tiek *Confintea V* darbotvarkės rėmuose. Rekomenduojame, kad metinės nacionalinės ataskaitos būtų pateikiamos tarpininkams ir UNESCO.

Ši nuostata turi būti pabrėžta *Confintea V+VI* darbotvarkės įgyvendinimo tarpinėje apžvalgoje. Be to, nevyriausybinių organizacijų su Tarptautinės suaugusiųjų švietimo tarybos (ICAE) parama paruošta apžvalga „Teisė mokytis visą gyvenimą“, dar vadinama „Šešėline ataskaita“ (Shadow Report) apie pažangą įgyvendinant *Confintea V* darbotvarkės prioritetinius siekius, turi būti įtraukta į 2003 m. apžvalgą.

Kad metinės ataskaitos būtų parengiamos išsamiai, reikia parengti ataskaitų rengimo gaires ir rodiklius, taip pat kaip ir atitinkamas priežiūros ir atsiskaitymo procedūras. Šių instrumentų parengimas bei *Švietimo visiems* programos stebėjimo biuro Europos regionui įkūrimas ir jo veiklos užtikrinimas – tai pirmiausia UIE ir UNESCO statistikos instituto (UIS) uždavinys.

Kiekybiniai ir kokybiniai instrumentai lyčių lygių galimybių politikos įgyvendinimui *Suaugusiųjų švietime* stebėti turi būti toliau vystomi ir taikomi.

Turi būti išvystytos išsamios formaliojo, neformaliojo ir neoficialaus suaugusiųjų mokymo apibrėžimo ir pripažinimo sistemos. Pagrindine sudedamąja dalimi turi būti ankstesnio mokymosi pripažinimo sistema.

Siekiant išplėsti *Suaugusiųjų švietimo* programos turinį ir jos vykdymą, skatinti taiką, ypač Balkanų, Kaukazo ir Viduržemio jūros regionuose, rekomenduojama plėsti tarptautinį bendradarbiavimą ir tarpkultūrinio mokymosi galimybes.

Atsižvelgdami į 2002 m. *Švietimo visiems* programos monitoringo ataskaitos (*Monitoring Report on Education for All: Meeting our Collective Commitments*) rezultatus ir tai, kad dauguma valstybių, dalyvavusių Sofijos konferencijoje, yra besivystančiųjų valstybių donorės, rekomenduojame EFA rėmuose pradėti bendradarbiauti Europai ir Afrikai. Atsižvelgiant taip pat į Jungtinių Tautų paskebtą Raštingumo dešimtmetį, Afrikos šalis, kurios dabartiniu pažangos tempu nesugebės perpus sumažinti nacionalinio neraštingumo iki 2015 m., turi būti skirtas partnerystę pasiūliusių šalių finansavimas.

Į plėtrą orientuotas suaugusiųjų švietimas kaip pasaulio vidaus politika

Po Rugsėjo 11-osios įvykių

HERIBERTAS HINZENAS

*Vokietijos liaudies mokyklų sąjungos tarptautinio
bendradarbiavimo instituto vadovas*

2001 m. rugsėjo 11 d. lėktuvu skridau į Azerbaidžaną – vieną iš trijų Pietų Kaukazo šalių. Kelionės tikslas buvo derybos dėl mūsų naujo projektų biuro. Kadangi skrydis netrumpas, o dar laiko skirtumas, į viešbutį atvykau vėlai vakare. Išpakuodamas lagaminus esu įpratęs užmesti akį į televizijos žinias. Šį kartą Azerbaidžano televizija mane pasveikino – taip pamaniau – mokslinės fantastikos trileriu, kuriame lėktuvas įsirėžė į dangoraižį. Mane domino naujienos, todėl įsijungiau kitą kanalą, šį kartą Turkijos TV, kuri – nesunkiai atpažinau – rodė tą patį filmą. Geras filmas, jei jį rodo keliomis kalbomis! Vis dar nieko neįtardamas dar kartą perjungiau kanalą. Antrajame vaizdo plane rodė tą patį filmą, o pirmajame kalbėjo Rusijos prezidentas V.Putinas. Kadangi kadrą jo kalbos metu pakartojo keletą kartų, man pamažu ėmė aiškėti, kad įvyko kažkas baisaus. Deja, neradau nė vienos įprastos didžiosios TV programos – CNN, BBC, DW. Taigi teko laukti kitos dienos ryto. Tik ambasadoje sužinojau, kas atsitiko. Negalėjau tuo patikėti!

Maždaug po keturių savaičių Vašingtone kalbėjau su Pasaulio banko Vokietijos atstovu. Pasaulio bankui mes ruošėme studiją „Raštingumas ir geresnės gyvenimo sąlygos“¹. Žinoma, kalbėjome ir apie Rugsėjo 11 dienos įvykius, apie gelbėjimo ir griuvusių valymo operacijas Niujorke. Pasiūlysiu ir tos atmintinos dienos išgyvenimais. Papasakojau jam savo kelionės į Kaukazą įspūdžius, apie apsilankymą Kaukazo šalių Pasaulio banko atstovybėse. Jis man papasakojo, kad rugsėjo 11 dieną skrido lėktuvu iš Frankfurto į Vašingtoną. Skrydžiui įpusėjus juos informavo, jog erdvė virš JAV uždaryta, lėktuvas turi apsisukti ir grįžti į Vokietiją.

Tuo metu diplomatinėmis pastangomis buvo siekiama suburti kuo didesnę antiteroristinę koaliciją ir daug kalbama apie tai, kad Vokietijos Parlamentas skyrė lėšų terorizmui įveikti ir veiksmų programai 2015, ir mane labiausiai trikdė vieno kolegos nuostata: galvodami apie šį brutalų teroro aktą nedrįstame kalbėti apie tai, kad tą pačią 2001 metų rugsėjo 11 dieną daug daugiau žmonių pasaulyje mirė dėl baisaus skurdo ir kad rugsėjo 10 ir 12 dieną, kaip ir kiekvieną dieną kasmet, milijonai mirštančiųjų yra įprastas atvejis. UNICEF duomenimis, vien apie 40 000 vaikų kasdien miršta nuo skurdo sukeltų ligų². Kur aljansas, kovojantis su tomis priežastimis? Žinoma, šių dviejų atvejų negalima sutapatinti. Tačiau pasvarščius – taip mano prof. Czempiel iš Hese-no Taikos ir konfliktų tyrimo fondo – jie yra susiję: jeigu skurdo ir negalima laikyti vienintele priežastimi, tai jis turėtų bent jau būti pripažintas kaip „maitinamoji terorizmo terpė“. Mums aktualus klausimas: kaip su tuo susijęs švietimas, ar jis gali kuo nors padėti, kad šiandienė arba bent jau rytdienos situacija pagerėtų?

Būtent tą dieną, kai pradėjau ruošti pranešimui „Tarptautinio bendradarbiavimo instituto požiūris į globalizaciją ir regionalizaciją“, į rankas pateko du įdomūs straipsniai, kuriuose buvo nagrinėjama sąvoka „pasaulio vidaus politika“. Vieną iš jų radau Bavarijos liaudies mokyklų laikraščio *Das Forum* paskutiniajame numeryje, skirtame ekonomikos ir globalizacijos, saugumo ir švietimo klausimams, be to, jame buvo kalbama apie žydų, krikščionių ir musulmonų dialogą. Laikraštis baigiamas

¹ Žr. John Oxenham u.a.: Skills and Literacy Training for Better Livelihoods. A Review of Approaches and Experiences. Africa Region Human Development Working Paper Series. Washington. The World Bank 2002.

² Žr. Axel Herrmann: 50 Jahre Menschenrechtserklärung, S.4: <http://www.popranska.de/ekpo/ha/menschenrechte/pdf>.

³ Žr. Su sąvoka pasaulio vidinė politika (Weltinnenpolitik) susijusias sritis: Eintrittskarte Ökologie – Grenzenlose Ökonomie – Katalysator Bildung – Ende der Fremdheit; in das forum Heft 1/2002, S. 2-39.

straipsniu „Daug kultūrų – viena liaudies mokykla?“⁴. O Vystymosi ir taikos fondas kaip naujausią politinį dokumentą pateikė straipsnį „Pasaulio politika skyrųbų kelyje“. Jame siūlė: „Atsakydami į Rugsėjo 11 dienos įvykius pasaulio politikos didieji savo veiklą turi skirti pasaulio vidaus politikai. Europa turi skatinti tokią politikos kryptį. O kiti pasaulio regionai privalo aktyviau dalyvauti kuriant pasaulio ekonomiką ir politiką“⁴. Prieš paaiškindamas savo straipsnio antraštėje pavartotą frazę „į plėtrą orientuotas suaugusiųjų švietimas“, norėčiau priminti teminį *REPORT* leidinį ir prisidėti prie ten pradėtos diskusijos⁵.

Jeigu skaitytojai apie mūsų instituto veiklą norėtų sužinoti daugiau, kviečiu apsilankyti tinklapyje www.iiz-dvv.de, perskaityti mūsų metines ataskaitas arba instituto 25–mečiui skirtą apžvalginį leidinį, išleistą 1994 metais⁶.

I. KAS LABIAUSIAI RŪPĖJO IIZ/DVV IR JO PARTNERIAMS 2001 METAIS

Švietimas visiems – mokymasis visą gyvenimą

Nepaisant visų ginčų dėl švietimo ir plėtros santykio – kuris iš jų turi eiti priekyje, o kuris iš paskos – aišku, kad be švietimo nieko nebus! Ar jis būtų prielaida, ar raktas, ar katalizatorius. 2000 metais Pasaulio švietimo forume Dakare pateikti skaičiai ne tiek stebino, kiek sukrėtė: beveik 900 milijonų jaunuolių ir suaugusiųjų nemoka rašyti ir skaityti, daugiau kaip 100 milijonų mokyklinio amžiaus vaikų nėra suteiktos jų teisės. 2015 metai yra paskelbti metais, iki kurių turi būti pasiekta reikšminga pažanga (neraštingumas sumažėjęs per pusę, visi vaikai privalo mokytis, įteisintos vienodos mergaičių ir moterų teisės)⁷.

⁴ Žr. Brigitte Hamm u.a.: Weltpolitik am Scheideweg. Der 11 September und seine Folgen. Policy Paper 19. Bonn: Stiftung Entwicklung und Frieden 2002, S. 2

⁵ Žr. Heribert Hinzen (Hrsg.): Entwicklungsorientierte Erwachsenenbildung: In: Hannelore Faulstich-Wieland u.a. (Hrsg): REPORT. Literatur- und Forschungsreport Weiterbildung. Nr. 36, 1995, S. 7-154.

⁶ Vgl. dazu u.a. die letzten Jahresberichte des Instituts und die Bände 12: Erwachsenenbildung und Entwicklung. 25 Jahre IIZ/DVV sowie 28: Partnership and Solidarity in Action. International Cooperation Activities of IIZ/DVV der Reihe: Internationale Perspektiven der Erwachsenenbildung / IPE. Bonn: IIZ/DVV 1994 bzw. 2001.

⁷ Žr. Heribert Hinzen, Josef Müller (Hrsg.): Bildung für Alle – lebenslang und lebenswichtig. Die großen internationalen Konferenzen zum Thema Grundbildung: Von Jomtien (Thailand) 1990 bis Dakar (Senegal) 2000. Ihre Ergebnisse, ihre Wirkungen und ihr Echo. IPE 27. Bonn: IIZ/DVV 2001.

Po pusantrų metų, 2001 metų spalio mėnesį, Paryžiuje susitikusi koordinacinė taryba, įkurta UNESCO, UNICEF ir Pasaulio banko iniciatyva, buvo priversta konstatuoti, kad nuo to laiko padėtis pagerėjo tik nežymiai, o daugelyje vietų dar ir pablogėjo. Ne veltui Vokietijos UNESCO komisijos 2001 m. spalio 29 d. spaudos pranešimas pavadintas „Atsiliekantis švietimas“. Kas domisi šia tema, gali apsilankyti interneto puslapyje www.unesco.org/education.

Iki šiol nėra žinoma, iš kur atsiras papildomi 15 milijardų eurų problemai spręsti. Demografinė plėtra reikalauja, kad vien Afrikos, Arabijos ir Pietų Azijos šalyse būtų sukurta vietų daugiau nei 150 milijonų mokinių, tuo pačiu metu 90 milijonų suaugusiųjų per metus turi būti mokomi raštingumo. Nors pagrindinę naštą turi nešti pačios valstybės, akivaizdu, kad jos be rėmėjų pagalbos veikla bei pinigais nepajėgs to padaryti. Niekas neabejoja, kad kalbama apie prasmingas investicijas. Bet ir nedrįsta paklausti, kiek žmonių gyvybių ir materialinių išteklių kainuoja vien tik Izraelio – Palestinos konfliktas, kuris vis labiau panašėja į karo veiksmus.

Švietimo plėtra bendradarbiaujant

Atrodytų, kad visi, kuriems rūpi teisingas pasaulis ir atitinkama plėtros politika, turi besąlygiškai remti švietimą. Deja, pastaruoju metu išryškėjo priešinga tendencija, kurią IIZ/DVV taryba ir Vokietijos liaudies mokyklų sąjungos valdyba aiškiai išsakė 2001 metų liepos mėnesio pasitarime (verta paskaityti www.iiz-dvv.de): šiuo metu bendradarbiaujant dėl plėtros švietimas remiamas mažiau nei praėjusį dešimtmetį. Ir tai ypač pasakytina apie mokyklinį ir užmokyklinį pagrindinį išsilavinimą, taip pat ir aukštąsias mokyklas, tik profesinis mokymas vis dar tebėra remiamas.

Reikia išsiaiškinti vieną dalyką. Su šia tendencija nėra susijusi jokia politinė linija, kuri teigtų, kad švietimą reikia remti mažiau. Federalinės vyriausybės Veiksmų programą skurdui mažinti iki 2015 metų priėmė Vyriausybės kabinetas ir todėl visos politinės sritys turi siekti koherencijos jai vykdyti. Kai švietimas siejasi su AIDS prevencija, gamtos apsauga ir lyčių lygybe, jam lyg ir reikalaujama išskirtinių sąlygų⁸. Tačiau netiesiogiai ir nekonkrečiai, pasitenkinama pagrindinių punktų išvardijimu, o valstybių derybose švietimas kaip savarankiška projektinė sritis vis rečiau

⁸ Žr. Armutsbekämpfung – eine globale Aufgabe. Aktionsprogramm 2015. Der Beitrag der Bundesregierung zur weltweiten Halbierung extremer Armut. Bonn: BMZ 2001.

beminima: tik keturiuose susitarimuose su svarbiomis šalimis paskutiniaisiais metais švietimas paminėtas išskirtinai, to nepasakysi apie ūkio reformą, vandens resursų valdymą, sveikatą ir demokratijos rėmimą⁹. Visas svarbu – bet ar gali vykti be švietimo?

Reikia džiaugtis, kad ši pavojinga tendencija vis labiau atpažįstama: kartu su Vokietijos techninio bendradarbiavimo draugija (GTZ) IIZ/DVV pakvietė visus vienytis ir įkurti darbo grupę – suburti jėgas, norinčias pakeisti situaciją. Šiuo metu dėl to bendradarbiaujama su Federaline ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros ministerija, UNESCO komisija Vokietijoje ir Nevyriausybinų organizacijų plėtros politinės sąjungos nariais.

Liaudies mokyklų diena: tarptautinė kooperacija mokantis

2001 metų gruodžio mėnesį vykusiame DVV valdybos posėdyje konstatuota, kad XI liaudies mokyklų dieną, kurių moto „Ateičiai reikia mokymosi, mokymuisi reikia ateities“, svarbiausias laimėjimas yra tarptautiniai renginiai, skirti Europos ir visuotiniams klausimams. IIZ/DVV gali didžiuotis juose dalyvavusi. 50 metų bendradarbiaujama su tūkstančiais kolegų, nūnai galinčių pristatyti savo laimėjimus ir diskutuoti dėl veiklos perspektyvų, bet dar niekada nedalyvavo tiek daug svečių iš visų Europos šalių, Kaukazo, Pietryčių Azijos ir JAV, taip pat atstovų iš UNESCO, Europos Sąjungos ir Pasaulio banko – iš viso apie 150 dalyvių. Kas domisi, galiu nurodyti mūsų leidinį *Adult Education and Development*, kuriame anglų, prancūzų ir ispanų kalbomis pateikiami kai kurie pranešimai: Vokietijos prezidento Rau, Europos Sąjungos švietimo komisarės Reding ir prof. Nušelerio (Nuscheler)¹⁰.

25 renginiuose buvo dalijamasi informacija apie kaitos galimybes. Užtenka išvardyti temas, kad paaiškėtų jų reikšmė:

- Agenda 21 – aštuoni žingsniai link pasirengusios ateičiai bendruomenės;
- Stabilumas suaugusiųjų švietimo dėka? Projektai ir partneriai Pietryčių Europoje;
- Mokymasis: visą gyvenimą ir visuotinis?

⁹ Žr. Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der CDU/CSU-Fraktion vom 28.11.2001. Bundestags-Drucksache 14/7638.

¹⁰ Žr. *Adult Education and Development*, 58/2002, S. 93-149.

- Suaugusiųjų švietimas ir Europos Sąjungos plėtra į Rytus;
- Globalizacija: ar ji įtrauks Pietus?
- Tarptautinė kooperacija ir nauja partnerystė;
- Europos atsiliepiniai apie Europos Sąjungos Mokymosi visą gyvenimą memorandumą;
- Liaudies mokyklos vykstant globalizacijai;
- Švietimas visiems ir mokymasis visą gyvenimą.

Norint pateikti pilnesnę apžvalgą, reikėtų paminėti tarpkultūrinio ir suaugusiųjų švietimo abipus sienos temas, kalbų mokymąsi ir jo sertifikavimą vykstant Kalbų metams Europoje ir tai reikėtų daryti siejant su didesnės integracijos politika ir pilietiškumu. Galbūt šios Liaudies mokyklų dienos atskleidė didesnę suaugusiųjų švietimo internacionalizaciją, kuriai mes pritariame.

Kultūrų dialogas

1998–aisiais UNESCO generalinė asamblėja 2001 metus buvo paskelbusi Tarptautiniais kultūrų dialogo metais. Buvo pabrėžta, „kokia svarbi tarptautiniams santykiams tolerancija ir koks svarbus vaidmuo tenka dialogui, kaip supratimo ir taikos prielaidai, kaip svarbu kultūroms bendradarbiauti...“ Kiekvienos šalies narės buvo prašoma „planuoti ir įgyvendinti tokias kultūrinės, pedagoginės ir socialines programas“, kurios prisidėtų siekiant šio didelio tikslo. Geriausi pavyzdžiai turėtų būti aprašyti ir išplatinti, tokiu būdu pripažinti ir paskatinti¹¹.

Specialiame leidinyje (*UNESCO heute* 4/2001) pristatomi 75 projektai, apimantys taikomosios dailės, literatūros, muzikos, teatro, kino, festivalių rengimo, spaudos, ekonomikos, žmogaus teisių ir kitas švietimo sritis. Pastarojoje rubrikoje buvo įvardytos programos, kurias pateikė Vokietijos fondas tarptautinei plėtrai Čilėje (Konfliktų sprendimas mokykloje), Indonezijoje (Profesinės mokyklos) ir Etiopijoje (Mokyklų priežiūra), bei pristatyti Georgo Eckerto instituto tarptautiniai vadovėliai, skirti kitoms kultūroms pažinti geografijos pamokose. IIZ/DVV buvo paminėtas Demokratijos ir žmogaus teisių sektoriuje už projektą „Suaugusiųjų švietimas pietryčių Europoje“ ir už veiksmingą liaudies mokyklų įtraukimą.

¹¹ Žr. UNESCO heute 4/2001.

II. KAS LAUKIA IIZ/DVV IR JO PARTNERIŲ

Kultūrų ir religijų dialogas po baisiųjų Rugsėjo 11 dienos įvykių – jie Vokietijos visuomenei tapo 2001 metų pavadinimu – pareikalavo naujo apibūdinimo. Viso pasaulio politikai reagavo greitai ir ne tik kalbėdami apie militaristines priemones. Kaip neišgirsi samprotavimų, kad vykstant globalizacijai – iki šiol nesubrandinusiai socialinės dermės – planuojamos ateities strategijos turi atsižvelgti į vis labiau viena nuo kitos tolstančias skurdo ir turto dimensijas. „Ar gali būti taika be teisingumo?“ ir „Kaip prabilti į viso pasaulio žmonių sąžinę, kad jie suprastų, jog skurdas yra pasaulinio masto problema?“ Tokio pobūdžio klausimai turi būti nagrinėjami vietose, atskirose valstybėse, regionuose ir visuotinai“. Šitaip rašoma publikacijoje „Tiltai į ateitį. Kultūrų dialogo manifestas“, atsiradusioje Kofi Anano iniciatyva ir adresuotoje „nekaltai žuvusiems, kurių vienintelė kaltė – jie buvo kitokie negu jų žudikai“¹².

Iš to norėčiau padaryti išvadą, kad bendradarbiaujant vis didesnę dėmesį reikia skirti ne tik krizių ir konfliktų prevencijai, kaip užsienio kultūros ir švietimo politikai¹³, bet tuo pat metu ir kovai su skurdu.

Priemonės, susijusios su *Veiklos programa 2015*, – kova su skurdu

Plėtos politika turi būti bendros politikos dalis. Ją reikėtų vertinti pagal indėlį į pasaulyje egzistuojančio skurdo mažinimą. *Veiklos programa 2015* buvo priimta ne kažkieno kabinete, ji atliepia tarptautinės plėtos tikslus. Kitaip formuluojant, veikia aido efektas, jis buvo jaučiamas Meksikoje vykusioje tarptautinėje konferencijoje dėl plėtos finansavimo¹⁴.

2001 metų lapkričio mėnesį pateiktame šalies biudžete numatytos lėšos skurdo mažinimo priemonėms. Tos lėšos traktuojamos kaip parama, kuri sumažintų kraštutinį skurdą. Taip pat ir IIZ/DVV, kaip ir kitiems socialinių struktūrų rėmėjams (*Darbininkų gerovei, Caritui, DBG – švietimui, Kolpingo draugijai, Raiffeisen und Giro draugijoms*) dalis lėšų buvo skirta iš šio specialaus fondo jau egzistuojantiems projektams remti. Institute ir tarp

¹² Die deutsche Ausgabe wird herausgegeben von der Stiftung Entwicklung und Frieden: <http://sef-bonn.org>.

¹³ Žr. Auswärtiges Amt: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik heute. Berlin: AA 2002 www.auswaertiges-amt.de.

¹⁴ Vgl. Wolfgang Biermann, Konstantin Woinoff (Red.): Entwicklungsfinanzierung. Nord-Süd Info-Dienst. Eine Welt – Informationen 85-2002. Berlin: SPD 2002.

projektų vadovų bei užsienio partnerių buvo pasikeista nuomonėmis, kaip mūsų projektus Afrikoje, Azijoje ir Lotynų Amerikoje, kurie jau ir dabar turi prisidėti prie skurdo mažinimo, galima būtų dar labiau pakreipti ta linkme. Buvo pateikta pasiūlymų, įvardytos priemonės, suskaičiuotas biudžetas. Pagaliau ministerijai buvo pateikti tokie projektai:

- Etiopija. Neformalaus pagrindinio mokymo ir pajamas užtikrinančio išsilavinimo skatinimas skurdo regionuose;
- Pietų Afrika. Informavimas ir aiškinimas apie ŽIV ir AIDS – bendruomenės darbuotojų lavinimas ir perkvalifikavimas;
- Kaukazas. Pajamas užtikrinančių amatų mokymas pasirinktuose miestų ir kaimo rajonuose;
- Indija. Nepalankioje situacijoje esančių moterų gyvenimo sąlygų gerinimas, skatinant kurti savitarpio pagalbos grupes;
- Azijos regionas. Multiplikatorių rengimas lygių teisių ir moterų atstovavimui skatinti;
- Pietų Amerika. Tarpkultūrinis švietimas kaimo bendruomenėse.

Vykdamt projektus ir už juos atsiskaitant bus kreipiamas dėmesys į atlikto darbo poveikį. Ne tik mes, bet ir Federalinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros ministerija siekia rezultatų. Kitais metais – pritarus Bundestagai ir padidinus lėšų kiekį – darbas bus tęsiamas. Todėl Institute planuojame įdarbinti asmenį, kuris kuruotų būtent šią sritį.

Priemonės, skirtos kovai su terorizmu (antiteroristinis paketas)

Pirmą kartą šalies Finansų ministerijos biudžeto konsolidavimo koncepcija Bundestago debatuose dėl Rugsėjo 11-osios tapo laisvesnė. Antiteroristinis paketas atitinka nacionalinius ir tarptautinius reikalavimus. Didžioji dalis teko Gynybos ministerijai, bet taip pat ir Federalinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros ministerija¹⁵, ir Užsienio reikalų taryba gavo specialių lėšų. IIZ/DVV buvo vėl įtrauktas kaip potencialus lėšų gavėjas į pasitarimus, visų pirma dėl to, kad dirbame daugelyje krizių regionų. Dėmesio vertame leidinyje „Sudužusi taika. Krizių regionai tarp valstybės išdavystės, prievartos ir plėtros“ kaip ypač pavo-

¹⁵ Vgl. Erich Stather. Die Herausforderung des Terrorismus: Die Entwicklungspolitische Perspektive. In (15), S. 16f.

jingi buvo paminėti trys regionai – Pietų Kaukazas, Centrinė Amerika, Etiopija ir Afrikos ragas; juose mes kartu su partneriais dirbame jau keletą metų¹⁶.

Institute buvo diskutuojama apie šių lėšų panaudojimą: kadangi „skurdas, išnaudojimas, teisių nebuvimas, spauda, bejėgiškumas“ yra maitinamoji terorizmo terpė, tai mūsų kartu su partneriais numatytos priemonės pasirinktose šalyse turėtų būti skirtos projektams, kurie skatintų ir remtų į plėtrą orientuoto suaugusiųjų švietimo arba konkrečios žmonių situacijos gerinimą.

Tokiu būdu sudarėme pasiūlymų Federalinei ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros ministerijai katalogą, kad išplėstume jau egzistuojančius projektus tokiomis komponentais:

- Siera Leonė. Taikos ir demokratijos siekimas, įtraukiant pabėgėlius;
- Centrinė Azija. Rėmėjų struktūrų skatinimas, pajamas užtikrinančio profesinio rengimo modeliai;
- Indija. Švietimo veikla, skirta kultūriniam ir religiniam vadovaujančių asmenų dialogui stiprinti;
- Azija (atskiri regionai). Demokratijos ir taikos pagrindų ugdymas religinių (Indonezija) ir etninių (Solomonas) neramumų regionuose;
- Kolumbija. Pilietinių aljansų ir pilietinių visuomenės iniciatyvų kūrimas ir stiprinimas atskiruose Lotynų Amerikos regionuose. Terorizmas kaip grėsmė ugdyti demokratiją, taiką ir žmogaus teises.

Lėšų taip pat buvo skirta Užsienio reikalų tarnybos Kultūros ir švietimo skyriui bei pagrindiniam vykdytojui *Goethe Institut Inter Nationes*. Su IIZ/DVV buvo aptarti pasiūlymai projektams:

- Vokiečių ir afganistaniečių suaugusiųjų švietimo bendradarbiavimui (šiuo metu aiškinamasi, kam projektas turėtų būti skirtas: afganams Afganistane ar afganams, gyvenantiems Vokietijoje);
- Europos ir islamo kultūrų dialogui, pagrindinį dėmesį skiriant vokiečių ir turkų suaugusiųjų švietimo bendradarbiavimui (rengiama paraiškos koncepcija).

¹⁶ Žr. Tobias Debiel (Hrsg.): *Der zerbrechliche Frieden*. Bonn: Stiftung Entwicklung und Frieden / Dietz Verlag 2002.

Europos Sąjungos parama ir konferencija apie tarpkultūrinį dialogą

Sulaukusi itin palankių vertinimų konferencija „Tarpkultūrinis dialogas“ buvo skirta politiniams ir kultūriniais klausimams, kurie ypač aktualūs tapo po Rugsėjo 11 d. įvykių – taip pat ir Europos Sąjungoje. Pirmiausia dėmesys buvo kreipiamas į regionines problemas. Temų spektras apėmė ne tik globalizacijos, ekonomikos, bet ir Europos įvaizdžio pasaulyje bei religijų dialogo klausimus. Prezidentas R. Prodis atidarymo kalboje apie tai pasakė: „Įtampą sukelia politinis neteisingumas, ekonominiai skirtumai, smaugiantis skurdas, jokių ateities galimybių neturėjimas – nekontroliuojamos globalizacijos pasekmės, kurios suvokiamos kaip kultūrinė ir politinė priespauda. Kultūrų dialogas neturi vykti kažkur toli, už mūsų sienų. Pradėti reikia čia, pačioje Europoje, mūsų miestuose, kur gana dažnai tarpsta nepakantumas ir prietarai“¹⁷.

Šis dialogas tikriausiai turės atsižvelgti į besitęsiančią kultūrinę globalizaciją, kurios kritines ribas prof. Senghaas įvardino taip: „Kas šiandien bando užmegzti kultūrų dialogą, visų pirma turi remtis realiai egzistuojančiomis pasaulio kultūromis, o ne homogeninės kultūros fikcija... Šitoks kultūrų dialogas taptų svarbiu indėliu į pamažu besiformuojančią, daugelio įvairiausių veiksnių veikiamą kultūrinę globalizaciją“¹⁸.

Grižtame atgal į sunkią projektų paraiškų rašymo realybę: Europos Sąjungos Grundtvig programai, kuri yra skirta suaugusiųjų švietimui, IIZ/DVV paskutiniaisiais metais įteikė du išankstinius pasiūlymus, kuriems buvo pritarta ir pasiūlyta parengti projektus:

- Tarpkultūrinis mokymasis Europoje (15 šalių partnerių, dirbančių suaugusiųjų švietimo srityje ir Europos specialių institucijų tinklas; trukmė – 3 metai);
- Tolerancija ir supratimas – mūsų musulmoniškieji kaimynai Europoje (projektas šešioms šalims bei specialioms institucijoms; trukmė – 2 metai).

¹⁷ Romani Prodi: Why dialogue is important. Brussels: Conference on Intercultural Dialogue, 20/21 March 2002, S. 5.

¹⁸ Dieter Senghaas: Kulturelle Globalisierung – ihre Kontexte, ihre Varianten. In: Aus Politik und Zeitgeschichte. Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament B 12/2002, S. 9.

Šiomis paraiškomis IIZ/DVV neįžengia į nežinomas žemes. 10-ojo dešimtmečio viduryje vykdėme projektą „Jaunimo ir suaugusiųjų švietimas etninėms Europos mažumoms“¹⁹. Į šiuos naujus projektus įvairiausiomis formomis bus įtrauktos Liaudies mokyklos. Tokiu būdu jos išitrauks į „visuotinio mokymo“ sritį, kuri skiriama informaciniam švietimui ir ugdymui, orientuotam į plėtrą. Jame didelė reikšmė teikiama tarpkultūriniais klausimams.

Suaugusiųjų švietimas pietryčių Europoje ir Europos Sąjungos plėtra

Šioje vietoje kalbama apie ne naujas, bet labai svarbias projektinio darbo sritis, labai skirtingas ir nevienodai suvokiamas. Iš laiko perspektyvos matant valstybės biudžeto skaičius bei kalbantis su paramos teikėjais gana greitai aiškėja, kad šalių, kurios pretenduoja tapti Europos Sąjungos narėmis – Baltijos šalių, Lenkijos, Slovakijos, Čekijos ir Vengrijos, rėmimas iš Federalinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros ministerijos lėšų greitai baigsis. Tokiu būdu dideli dvišaliai planai, kuriuos ilgą laiką koordinavo IIZ/DVV projektiniai biurai vietose, bus baigti. Visi partneriai mielai sutiktų, kad ta ateitis būtų kiek toliau nustumta. Kito rėmėjo, teikiančio tokio dydžio finansinę paramą ir užtikrinančio ilgalaikį planavimą, nesimato. Taigi atrodo, kad mums reikia bandyti teikti mažesnius projektus ir siekti įvairiausių sričių regioninės kooperacijos: suaugusiųjų švietimo politikos ir įstatymų leidybos abipus Vokietijos ir Lenkijos sienos, įtraukiant Federalinių žemių liaudies mokyklų sąjungas ir jų partnerius Slovakijoje ar Vengrijoje – jungti turinį, organizavimo priemones ir pinigus.

Kitai atrodo pietryčių Europa. Kaip tik dabar baigiasi antroji stabilumo fazė Balkanuose ir veiklos finansavimas šiame regione įtrauktas į federalinį biudžetą. Savaiame suprantama, kad parama ne tokio dydžio, kokio norėtume, ji nepakankama. Tačiau vis dėlto atrodo, kad EbiS – projektą (žr. www.inebis.org), skirtą kaimyninių šalių (Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Bulgarijos, Kroatijos, Makedonijos, Rumunijos, Serbijos ir Slovėnijos) nacionalinėms ir regioninėms bei etninėms inicia-

¹⁹ Žr. u.a. IPE 19: Stella Dadzie (Hrsg.): Jugend- und Erwachsenenbildung für ethnische Minderheiten in Europa. Ein Handbuch für die Antirassismusbearbeitung und Organisationsentwicklung. Bonn: IIZ/DVV 1997.

tyvoms, ir toliau galėsime remti. Šiuo atveju labai daug lems tai, kaip valdymo grupei, sudarytai iš visų dalyvaujančių šalių atstovų, seksis remiantis bendrumais įveikti skirtumus. Dvi įdomios kristalizavimosi akcijos tuo tarpu yra beveik visose šalyse gerai prigiję: suaugusiųjų mokymosi savaitės arba mokymosi šventės, taip pat pastangos skatinti pilietinį švietimą Stabilizavimo pakto regione²⁰.

Reikėtų pakalbėti ir apie kitą projektą, kurį IIZ/DVV bando vykdyti kartu su federalinių žemių liaudies mokyklų sąjungomis. Kalbama apie Vokietijos piliečius ir pilietes bei jų informavimą apie Europos Sąjungos plėtrą, visų pirma į Rytus, apie jų supratimo apie Europos ateitį išplėtimą. Jau baigtoje studijoje konstatuota: „Šalyse kandidatėse nuostata apie Europos Sąjungą yra daug teigiamesnė... 59 proc. gyventojų mano, kad jų šalies įstojimas į Europos Sąjungą yra geras dalykas. Bet didžioji dalis žmonių jaučia, kad jie nėra pakankamai informuoti apie ES ir stojimo procesą.“ Panaši apklausa 2001 metais Vokietijoje parodė, kad 52 proc. gyventojų pasisako „už“; prieštaraujančių skaičius – 42 proc. – tendencingai mažėja²¹. Liaudies mokyklos galėtų informuoti ir aiškinti. Tuo mes bandėme įtikinti ES delegaciją Berlyne ir Federalinės Vyriausybės spaudos ir informavimo centrą, įteikdami bendro finansavimo paraišką (pirmasis projekto etapas vyko 2002 m. liepos–gruodžio mėnesiais; jame aktyviai dalyvavo LSŠA – sudarytojų pastaba).

Perspektyva: vietiniu ir nacionaliniu, regioniniu ir visuotiniu mastu

Europos ateitis pastatyta ant kortos: vidinė integracija, kaip ir plėtra, ir ne tik į Rytus, turi vykti vienu metu. Tai reiškia ne tik krizes, nors kai kuriose šalyse jų visai nesitikėta (atsiminkime mūsų kaimynus austrus). Būtinai abipusis priėmimas atsižvelgiant ne tik į ekonominius interesus. Šia prasme ES taip pat yra ateities projektas, kuriame švietimas, bendravimas ir kultūra turėtų užimti daug aukštesnę vietą. Ar taip atsitiks, priklauso ir nuo pačių švietimo institucijų. Prezidentas nurodo tai, kas pasiekta, ir skatina siekti to, kas dar nepasiekta: „Kultūrų dialogas

²⁰ Vgl. dazu Wolfgang Schur: Politische Bildung in der Stabilitätspaktregion. Analysen und Handlungsmöglichkeiten. Im Auftrag des BMZ. IPE 30. Bonn: IIZ/DVV 2001.

²¹ Žr. den Beitrag in: EU-Nachrichten. Nr. 11. 21.3.2002, S. 11. Die Zahlen aus Deutschland: Emnid Umfrage im Auftrag von n-tv August 2001: http://www.emnid.tnsfores.com/presse/ntv-ntv-2001_09_07.html.

nerieškia, kad visas pasaulis turės priimti Vakarų gyvenimo būdą ar vartotojiškas vertybes. Jei pilietinė visuomenė nuoširdžiai įsitraukia į kultūrų dialogą, jis tampa vaisinga dirva taikiam politiniam dialogui subręsti ir duoti vaisių²².

Tiek apie kultūrų dialogą; dabar dar kartą apie švietimo reikšmę plėtojant bendradarbiavimą. Paskutinysis Federalinės Vyriausybės pranešimas apie plėtros politiką teigia: „Švietimas yra žmogaus teisė ir tuo pat metu daugelio žmogaus augimo problemų sprendimo raktas: švietimas yra nepakeičiama skurdo mažinimo prielaida... Jis būtinas, kad vis daugiau žmonių ir regionų galėtų naudotis augančiomis globalizacijos galimybėmis, kurios atsiveria pasaulinėje rinkoje visuotinai diegiant naujas technologijas ir įgyjant ateities kūrimui būtinas naujas kompetencijas, apie ateitį galvojant iš tvirtų plėtros perspektyvų“²³.

Mūsų kasdienybė rodo, kad, norim mes ar ne, prie vietinių, regioninių ir nacionalinių dimensijų vis dažniau jungiasi europiniai, tarptautiniai ir visuotiniai aspektai. Ir jie yra susiję ne tik vienas su kitu, bet daug daugiau vidiniais ryšiais. Kaip gražiai skamba raginimas: kurti globalų pasaulį! Ką tai reiškia – ne tik vargingiausiems iš vargšų, bet ir vyriausybėms, ir visuomeninėms organizacijoms?!

Panašiai galima pasakyti apie suaugusiųjų švietimą. Jo reikšmė ir kompleksiskumas auga, tuo labiau kad į jį žvelgiama kaip į mokymąsi visą gyvenimą, kaip į visuotinį mokymąsi ir jį reikia atitinkamai organizuoti. Vietinių sprendimų – tik Vokietijoje ir tik švietimo – jau ir praeityje nepakako. Ateityje jie bus dar mažiau reikšmingi. Todėl *į plėtrą orientuotas suaugusiųjų švietimas, tapdamas pasaulio vidaus politika*, domisi plėtros aspektais. Juos jaučiame kaip visuomeninius pokyčius, bet jie dar nepakanamai aptarti teoriškai ir įdiegti praktiškai.

²² Prodi, in (18), S. 7f.

²³ Materialien. Elfter Bericht zur Entwicklungspolitik der Bundesregierung. Bonn: BMZ 2001, S. 7.

ŠVIETĖJŲ VEIKLA PAS MUS IR KITUR

Moterų reprodukcinės teisės Utenos miesto bendruomenėje

NIJOLĖ RIMKEVIČIENĖ

*Utenos moterų centro „Ievos namai“ direktorė,
socialinių mokslų magistrė*

Reprodukcinės žmogaus teisės yra svarbi visuotinai pripažintų žmogaus teisių dalis. Tik turėdami galimybę auginti vaikus, individai gali būti sveiki, džiaugtis šeima, visomis jėgomis įsijungti į darbą, mokslą ir dalyvauti visuomeniniame bei politiniame gyvenime.

Lietuvoje reprodukcinėms teisėms nėra skiriamas reikiamas dėmesys. Norint įvertinti šios srities padėtį, paprastai yra atsižvelgiama į kelis parametrus: venerinių infekcijų, ŽIV/AIDS paplitimą, kontracepcijos vartojimą, abortų skaičių.

Abortų skaičius Lietuvoje yra didelis: 1000 vaisingų moterų tenka 20 abortų. Utenos apskrityje tūkstančiui vaisingų moterų tenka 15,92 abortų.

Tai reiškia, kad:

- moterys nemoka planuoti nėštumo;
- pasirenka drastišką priemonę nėštumui nutraukti ir rizikuoja savo sveikata;
- valstybė netenka piliečio;
- reikia papildomų išlaidų moters darbingumui atstatyti.

Kitaip tariant, ši problema turi medicininių, socialinių, ekonominių bei moralinių pasekmių visuomenei.

Tyrimo tikslas: išsiaiškinti moterų teises ir reprodukcinės sveikatos priežiūrą Utenos miesto bendruomenėje.

Tyrimo uždaviniai:

- pateikti reprodukcinę teisių sampratą;
- išsiaiškinti reprodukcinę teisių situaciją Utenos miesto bendruomenėje.

Utenos miesto moterys negali tinkamai naudotis savo teisėmis, nes neturi galimybės naudotis kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis, mažai informacijos apie naujausius mokslo laimėjimus gerinant reprodukcinę sveikatą.

Dažnai paauglės ir merginos reprodukcinės sveikatos paslaugomis būna nepatenkintos, nes nesulaukia iš gydytojų atitinkamo dėmesio, pagarbos, konfidencialumo.

Utenos bendrojo lavinimo mokyklose bei Utenos kolegijoje nėra reprodukcinės sveikatos mokymo programų, vengiama kalbėti apie lytinių gyvenimą, pasigendama straipsnių šia tema rajono spaudoje. Problema aktuali ne vien Utenos miesto bendruomenei, bet ir visai Lietuvai, ypač dėl to, kad Lietuva rengiasi narystei Europos Sąjungoje. Lietuva turėtų priimti ir įdiegti visus Europos bendrijos įstatymus (*Acquis communautaire*) bei Europos socialinį modelį su atitinkamais įsipareigojimais lyčių lygybės klausimais. Europos Komisijos ataskaitoje pabrėžiama, kad negali kilti jokio klausimo apie narystę, jeigu šalyje nevienodos moterų ir vyrų teisės ir jeigu nėra sukurtas mechanizmas jų lygybei garantuoti. Taigi Lietuvos vyriausybė turėtų įtvirtinti reprodukcinę teisių principus – teises į gyvenimą, lygybę ir nediskriminavimą, taip pat laisvą sprendimų priėmimą – kaip tai patvirtina Europos žmogaus teisių aktų nuostatos ir Europos institucijos.

Visuomenė turi žinoti, kokie ekonominiai veiksniai daro įtaką visų amžiaus grupių merginų ir moterų sveikatai. Todėl būtina skleisti informaciją (spauda, televizija, paskaitų ciklai, seminarai, pokalbiai, vaizdo įrašai, susitikimai su medicinos darbuotojais ir t.t.) apie moterų reprodukcinę sveikatą ir teises.

Utenos moterų centras „Ievos namai“ ėmėsi iniciatyvos: pradėta skleisti

informacija spaudoje, organizuota seminarų, paskaitų. Daugiau kaip 100 įvairaus amžiaus merginų ir moterų susirinko į seminarą „Žmogaus reprodukcinės sveikatos teisės“. Lektorės medikės kalbėjo apie tai, kad numatoma pagerinti šeimos planavimo paslaugas siekiant išvengti pakartotinių abortų. Gydytoja ginekologė aiškino kontracepcijos priemonių paskirtį, jų panaudojimo būtinumą, apsisaugant nuo lytiniu keliu plintančių ligų. Utenos rajono savivaldybės gydytoja E. Židoninė supažindino su ŽIV/ AIDS paplitimu Lietuvoje ir rajone. Kolegijos dėstytoja, socialinių mokslų (edukologijos) magistrė L. Kondrašovienė teigė, kad siekiant įgyvendinti pagrindines strategines kryptis gerinant reprodukcinę sveikatą būtinas visuomenės lytinis švietimas. O tai reikštų, kad mokymo įstaigose, rengiančiuose medicus, privalu įvesti išsamų reprodukcinės sveikatos mokymo kursą, gerinti visų šeimos planavimo metodų ir priemonių prieinamumą, skirti valstybės finansinę paramą atskiroms visuomenės grupėms išsigyjant kontraceptinių priemonių. Lektorė pabrėžė, kad būtina vesti lytinio švietimo pamokas mokyklose ir tai turi daryti kompetentingi specialistai. Vykdamas projektą „Moterų reprodukcinį teisių realizavimas Utenos miesto bendruomenėje“ buvo aiškinamasi, kokia yra Utenos miesto moterų ir merginų reprodukcinė sveikata ir kaip ji saugoma, tam atliktas tyrimas. Tyrime dalyvavo 202 moterys ir merginos.

Tyrimas padėjo išsiaiškinti respondenčių reprodukcinės sveikatos sampratą, jų požiūrį į abortus ir kontraceptines priemones, medikų vaidmenį teikiant sveikatos paslaugas Utenos miesto bendruomenėje.

Išvados ir pasiūlymai

Dalį prevencinio sveikatos mokymo darbo galėtų atlikti Utenos miesto ugdymo institucijos bei nevyriausybinės organizacijos, taikydamos įvairias švietimo formas, prieinamas įvairaus amžiaus Utenos miesto bendruomenės grupėms. Šių institucijų ir organizacijų pagalba moterims turėtų būti finansiškai remiama valstybės.

Būtina atkreipti įvairių institucijų, besirūpinančių moterų reprodukcinę sveikatą, dėmesį, kad kontraceptinės priemonės turėtų būti prieinamos visoms, norinčioms jomis naudotis.

Lytinio švietimo programas mokyklose turėtų realizuoti kvalifikuoti medicinos darbuotojai arba pedagogai, turintys atitinkamą lytinio švietimo kompetenciją.

Plėtojant nevyriausybių moterų organizacijų veiklą, vykdant sveikatos reformą ir įgyvendinant lytinio švietimo programas ugdymo įstaigose, siekti, kad aukščiausio lygio politiniai ir finansiniai resursai būtų skirti reprodukcinės moterų sveikatos priežiūrai. Sveika moteris – sveika šeima.

Siekti pagerinti šeimos planavimo rekomendacijų, informacijos, mokymo, konsultacijų ir paslaugų kokybę į šį darbą įtraukiant nevyriausybines organizacijas, medicinos įstaigas.

Apibendrintus tyrimo rezultatus paskelbti Utenos rajono spaudoje. Su tyrimais supažindinti pedagogus, medicinos darbuotojus, Utenos miesto bendruomenę.

Galimybė tapti profesionalių socialinio darbo specialistu

ANGELĖ KAUSYLIENĖ

*Utenos kolegijos Sveikatos priežiūros
ir socialinės rūpybos fakulteto
dekanė, socialinių mokslų daktarė*

XXI a. pradžioje vyksta ne tik dideli mokslo ir technikos pokyčiai, bet ir intensyvėja suaugusiųjų švietimas, vis didesnę vaidmenį įgyja mokymosi visą gyvenimą strategija. Į šį procesą įsijungia įvairaus lygmens švietimo institucijos, nevyriausybinės organizacijos, privatus sektorius.

Suaugusiųjų švietime akcentuojama, jog svarbu ne tik mokymas ir mokymasis, bet ir pats gyvenimas, kuris kasdieną padeda įgyti naujų gebėjimų ir įgūdžių. Tai ypač svarbu socialiniame darbe, kadangi čia reikia ne tik teorinių žinių, bet ir gyvenimo patirties. Lietuvoje profesionalūs socialinio darbo specialistai pradėti rengti 1991 metais. Šiuo metu yra parengti 1449 absolventai. Tai palyginti nedidelis skaičius, todėl socialinį darbą dirba tik apie 10% profesionalų, t.y. asmenų, baigusių aukštesniąsias ir aukštąsias mokyklas. Kiti socialiniai darbuotojai turi labai įvairų išsilavinimą: pedagoginį, inžinerinį, ekonominį, medicininį ir kt. Atsižvelgdama į tai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 1998 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. 31 *Dėl socialinių darbuotojų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo* numatė asmenų,

dirbančių socialinį darbą, tačiau neturinčių socialinio darbuotojo išsilavinimo, mokymo kursus. Kursų tikslas – suteikti bazinių socialinio darbo žinių, įvertinti socialinio darbo būklę bei sudaryti galimybes nuolat tobulintis.

Socialiniai darbuotojai turėjo išklaudyti keturis privalomus mokymo modulius (vieno modulio apimtis – 40 val.), iš viso 160 val.

Lietuvos socialinės apsaugos sistema

Modulį sudaro Lietuvos socialinės apsaugos, socialinių paslaugų bei socialinio darbo sistemų nagrinėjimas, socialinės apsaugos politikos pagrindinių kryptių, socialinio darbo institucijų analizė, organizacijų vystymas bei darbas su socialiniu tinklu. Modulyje nagrinėjami socialinę apsaugą bei socialinį darbą ir paslaugas reglamentuojantys dokumentai bei formuojami jų taikymo socialinio darbo praktikoje įgūdžiai, aiškinamos socialinio darbuotojo ir kliento teisės.

Socialinio bendravimo įgūdžiai ir etika

Modulį sudaro psichologijos, psichoterapijos pagrindai, bendravimo įgūdžių ugdymas bei socialinio darbo etikos kodekso nagrinėjimas ir vertybinių socialinio darbo pagrindų stiprinimas. Pagrindinis dėmesys skiriamas bendravimo psichologijos bendriesiems dėsniams, amžiaus tarpsnių psichologijai, į klientą orientuotos terapijos įgūdžių ugdymui, konfliktų bei krizių psichologiniam valdymui, specifinėms bendravimo su įvairiomis socialinėmis grupėmis (vaikais, patyrusiais smurtą, neįgaliais, žmonėmis, turinčiais elgesio problemų ar atsidūrusiais kritinėse situacijose, ir pan.) problemoms, šeimų konsultavimui, socialinio darbuotojo psich higienos pagrindams. Socialinio darbo etikos problematika orientuota į individualaus darbo, empatijos, konfidencialumo, pasiti-kėjimo, humaniškumo įtvirtinimą socialinio darbo bei socialinių paslaugų sistemose.

Socialinio darbo pagrindai

Šiame modulyje nagrinėjamos socialinio darbo teorijos bei socialinio darbo metodai bei formuojami praktiniai jų taikymo įgūdžiai. Didžiausias dėmesys skiriamas individualaus, grupinio bei darbo bendruomenėje įgūdžiams, prevencinių metodų taikymui, socialinio darbo praktikos pro-

blemoms bei sprendimų priėmimo ir valdymo metodikoms, taip pat socialinio darbo planavimo ir organizavimo įgūdžiams formuoti.

Specializacijos kursas pagal darbo profilį

Šio modulio tikslas – praktinių socialinio darbo įgūdžių tobulinimas pagal klausytojo tiesioginio darbo sritį. Socialiniams darbuotojams buvo siūlomi šie specializacijos kursai:

Socialinio darbo vadovams (socialinio darbo viešojo administravimo specialistams) – socialinių paslaugų planavimo prioritetų nustatymas, organizacijos valdymas, institucijos veiklos strateginis planavimas, projektų vadyba, socialinės paramos programų rengimas, atskirų klientų problemų sprendimas, personalo vadyba, socialinės paramos įstaigų bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis.

Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su pagyvenusiais ir neįgaliais žmonėmis – pagyvenusių bei neįgalių žmonių ypatumai, socialinių paslaugų poreikių aiškinimasis, socialinių paslaugų į namus organizavimas, įstatymų, reglamentuojančių pagyvenusių ir neįgalių žmonių socialinę apsaugą ir socialinę paramą, nagrinėjimas, pagyvenusių žmonių socializacijos problemų bei socialinio darbo metodų ir įvairių socialinių paslaugų rūšių teikimo analizė.

Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su neįgaliais vaikais – neįgalių vaikų ypatumai ir jų poreikių analizė, neįgalių vaikų integracija į visuomenę, vaiko teisių bei jų apsaugos praktika, praktinio socialinio darbo su neįgaliais vaikais atvejų nagrinėjimas, individualiųjų vaiko ugdymo bei lavinimo programų sudarymas bei vykdymas, socialinio darbuotojo bendravimo su šeima, auginančia neįgalų vaiką, analizė.

Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su šeimomis ir vaikais – vaiko teisių apsaugos socialinė politika ir teisiniai jos įgyvendinimo pagrindai, vaiko asmenybės amžiaus tarpsnių raidos bei psichosocialinio vystymosi šeimoje ir bendruomenėje bruožai, vaiko ir jo šeimos socialinių problemų identifikavimo ir intervencijos metodai, socialinės ir psichologinės pagalbos būdai ir priemonės, socialinis darbas su vaikais, patyrusiais seksualinę, fizinę ar psichologinę prievartą, socialinio darbo su vaikais ir šeimomis bendruomenėje būdai, socialinis darbas su vaiko globėjais ar šeima, socialinės pagalbos kontrolės bei socialinės paramos efektyvumo įvertinimas.

Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su socialinės rizikos grupių asmenimis ir jų šeimomis (alkoholikais, narkomanais, asmenimis, grįžusiais iš įkalinimo įstaigų) – atskirų socialinės rizikos grupių ypatumai, pagrindinės problemos, socialinių programų šioms grupėms rengimas, pagalbos vienių kitiems grupių veiklos organizavimas, užimtumo problemų sprendimas, individualaus darbo su klientu atvejų analizė, efektyvios prevencijos, reabilitacijos bei integravimo į bendruomenę klausimai.

Socialiniams darbuotojams, dirbantiems sveikatos priežiūros įstaigose – tarpžinybinis bendradarbiavimas sprendžiant kliento problemas, darbas daugiaprofesėje komandoje, socialinio darbuotojo vaidmuo ir uždaviniai sveikatos priežiūros įstaigoje, sveikatos priežiūros paslaugų ir socialinio darbo sąveika sprendžiant paciento (kliento) problemas, efektyvios prevencijos, reabilitacijos bei integravimo į bendruomenę klausimai.

Mokymo įstaigos, remdamosi savo patirtimi ir galimybėmis, galėjo siūlyti ir kitus, šiame sąrašė nenurodytus specializacijos kursus.

Programų konkurse galėjo dalyvauti mokymo įstaigos, rengiančios socialinius darbuotojus, ir mokymo centrai, o jų vykdymą koordinavo Socialinių darbuotojų rengimo centras prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Kursai vyko 1999–2002 metais apskričių centruose. Juose dalyvavo 4082 klausytojai, išklaustyta 11721 modulis. Tai buvo puiki galimybė įgyti teorinių žinių žmonėms, turintiems praktinę socialinio darbo patirtį, bet nepaisant to negalintiems teikti kokybiškų paslaugų. O juk jų praktinė veikla ir patirtis yra reikšminga, be to, šie žmonės yra pasitikrinę, kad gali dirbti socialinį darbą. Juk ne kiekvienas asmuo gali dirbti su neįgaliais, senais, psichikos sutrikimų turinčiais asmenimis, alkoholikais ir t.t. Socialinis darbas – tai ypatinga veiklos sritis, leidžianti problemų turintiems asmenims patiems išspręsti savo klausimus. Bet vien tik noro dirbti šį darbą ir geros širdies neužtenka. Kaip ir kiekvienos profesijos, taip ir socialinio darbo reikia mokytis, tik tada bus galima teikti profesionalią paramą ir visuomenėje formuoti teisingą nuomonę, kas yra socialinis darbas. Dabar dažnai manoma, kad socialinis darbas – tai maisto nupirkimas, aprūpinimas malkomis ar socialinės pašalpos išmokėjimas. Socialiniams darbuotojams reikia daug išmanyti: koordinuoti ir analizuoti profesinę veiklą, teikti siūlymus, kaip formuoti bendruomenės

socialinę politiką, nustatyti socialines problemas ir įvertinti socialinius poreikius, planuoti socialinę paramą, analizuoti socialinės paramos procesą ir įvertinti rezultatus. Taigi teorija glaudžiai siejasi su praktika. Todėl džiugu, kad į socialinį darbą ateina vis daugiau praktinę patirtį turinčių asmenų, kurie savo kvalifikacijos siekia ne tik kursuose, bet ir studijuodami aukštosiose mokyklose. Socialiniam darbui ir socialinėms paslaugoms reikia išsilavinusių socialinio darbo profesionalų. Todėl mokymo įstaigos kviečia socialinį darbą dirbančius praktikus studijuoti neakivaizdžiai, kad turėtų reikiamą kompetenciją dirbti profesionaliais socialiniais darbuotojais.

Individualiosios studijos

REGINA ŠILINSKIENĖ

Utenos kolegijos Verslo ir technologijų fakultetas

„Išsilavinimas yra tai, kas lieka, kai tu viską pamiršti.“

B.F.SKINNERIS, psichologas, edukologas

Prieš pradėdama kalbėti apie individualiąsias studijas ir jų sąlygas Verslo ir technologijų fakultete, noriu grįžti į netolimą praeitį. 1991 metais Utenos politechnikumas pavadinamas Utenos aukštesniąja technikos mokykla ir priima pirmuosius studentus aukštesniosioms siuvinių gamybos studijoms. Tai naujas studijų lygmuo. Vėliau mokyklos bendruomenė imasi mokyklos plėtros: išanalizuoja rinkos poreikius ir bendraudama su darbdaviais kuria naujas studijų programas. Tokiu būdu atsiranda 6 naujos aukštesniųjų studijų programos:

- siuvinių technologija;
- verslo administravimas;
- turizmo administravimas;
- įstaigų administravimas;
- buhalterinė apskaita;
- teisė.

Darbo rinkos tendencijos, absolventų ir jų darbdavių vertinimai verčia koreguoti studijų programas, tobulinti jų kokybę, siūlyti naujų modulių

ar įvairesnių specializacijų. Dar vienas labai svarbus veiksnys, darantis įtaką studijų rezultatams, – tai dėstytojų kvalifikacija ir kompetencija. Parengti gerą specialistą, gebantį prisitaikyti konkurencingoje darbo rinkoje, galima tik tuo atveju, jei mokykla turi:

- kokybiškas studijų programas;
- kompetentingus, kvalifikuotus dėstytojus;
- tinkamas materialines studijų sąlygas;
- motyvuotus studentus.

Taigi, suvokdama atsakomybę visuomenei ir tiems žmonėms, kurie ateina pas mus įgyti išsilavinimo, aukštesniosios mokyklos bendruomenė ieškojo naujų darbo formų, kėlė reikalavimus sau ir studentams, gerino studijų sąlygas, nuolat įsivertindama savo veiklą ir ieškodama galimybių gerinti kokybę. 2000 metais, priėmus naują aukštojo mokslo įstatymą, įteisinantį universitetines ir neuniversitetines aukštojo mokslo studijas, ekspertai labai palankiai įvertino Utenos aukštesniųjų verslo ir medicinos mokyklų darbą. 2000 m. rugsėjo 1 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu įkuriama Utenos kolegija.

Situacija paradoksali: skirtingais metais pabaigę panašias studijas absolventai būtų gavę skirtingą išsilavinimą: vieni aukštesnįjį (kurio sąvokos po keleto metų švietimo sistemoje nebeliks), o kiti – aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą.

ŠMM atsakingi darbuotojai, kolegijų direktoriai, kurie ypač gerai žinojo visuomenės poreikius ir norus, svarstė, kaip išvengti minėto paradokso. Iš tiesų tik didelių pastangų dėka 2002 m. kovo 2 d. buvo paskelbtas LR ŠMM ministro įsakymas Nr.442 „Dėl neuniversitetinių studijų organizavimo asmenims, studijavusiems pagal aukštesniųjų studijų programas, principų patvirtinimo“.

Tokiu būdu Kolegijoms suteikta galimybė organizuoti išlyginamąsias studijas. ŠMM ministro įsakyme yra suformuluoti tokių studijų organizavimo principai:

- bendrosios nuostatos;
- aukštesniųjų studijų dalykų įskaitymas;
- individualiosios studijų programos sudarymas.

Verslo ir technologijų fakulteto darbo grupės atliko 5 neuniversitetinių studijų programų ir jas atitinkančių aukštesniųjų studijų programų

lyginamąją kokybinę ir kiekybinę analizę pagal dalykus ir jiems skirtus kreditus, dalykų tikslus, turinį, rezultatų vertinimo formas bei dėsčiusių dėstytojų kvalifikaciją ir pateikė Kolegijos akademinei tarybai svarstyti visų specialybių individualiųjų išlyginamųjų studijų programas.

Rengiant šias programas kartais su kolegėmis svarstydavome, ar turėsime norinčių pagal jas studijuoti, nors jų valstybė nefinansuos.

Šių metų vasarą pirmą kartą paskelbėme priėmimą į individualiąsias studijas. Jo rezultatai ir šių studijų paklausa, tiesą sakant, suglumino daugelį. Į mūsų fakultetą tęsti studijų pagal individualiųjų studijų programas sugrįžo 343 absolventai.

Stojančiųjų skaičius pasiskirstė proporcingai absolventų skaičiui:

- teisė – 114;
- verslo vadyba – 105;
- siuvinių technologija – 48;
- buhalterinė apskaita – 39;
- turizmo ir viešbučių administravimas – 33.

Kolegijos priėmimo komisija, apsvarsčiusi pateiktus prašymus, nutarė priimti visus. Nelengva atstumti absolventą, dar kartą sugrįžusį mokyti ir norintį įgyti aukštąjį išsilavinimą. Individualiųjų studijų studentai atsineša savo patirtį, nuomonę apie įgytas žinias ir įgūdžius bei jų panaudojimo darbo rinkoje galimybes, ateina čia, žinodami, kad yra laukiami. Tai reiškia, kad jų sugrįžimas duos abipusę naudą: absolventams – naują išsilavinimą, mums – informaciją apie jų adaptaciją darbo rinkoje, apie tai, ar pakankamus įgūdžius jie gavo pas mus ir ką reikėtų papildyti, pakeisti, tobulinti. Juk absolventai yra patys geriausi mūsų darbo vertintojai: jie žino, kokias turėjo galimybes, kaip jas realizavo ir ko iš jauno specialisto pareikalavo reali situacija.

Taigi šiandien mūsų fakultete dideliame būriui studentų siūlomos įvairios studijų formos. Studentai mokosi:

- dieninėse studijose – 618;
- neakivaizdinėse studijose – 594;
- vakarinėse studijose – 28;
- individualiosiose studijose – 343.

Organizuoti studijas tokiam studentų skaičiui yra labai sunku.

Atsižvelgiant į tai, kad dauguma absolventų dirba ir neturi galimybių

studijuoti sesijomis, be to, kad tolygiau pasiskirstytų dėstytojų darbo krūvis ir užtektų patalpų, buvo nutarta individualiąsias studijas organizuoti šeštadieniais beveik visus mokslo metus.

Individualizuojant studijas, buvo parengti aprašai. Juose yra visa informacija apie studijuojamus dalykus, privalomus darbus, vertinimo sistemas ir būdus, praktikas ir kt. Šiandien galima drąsiai pasakyti, kad pastangos, įdėtos ruošiant informaciją, nenuėjo veltui – studijos vyksta pakankamai sklandžiai. Kadangi pagal tą pačią programą studijuoja absolventai, baigę skirtingais metais pagal skirtingas programas arba specializacijas, turintys skirtingą darbo patirtį, studijos diferencijuojamos.

Dirbti su šiais studentais yra labai įdomu, nes jie nori mokytis ir turi patirties. Tačiau studijos turi ir savo dėstyimo specifiką: reikia atrinkti esminę medžiagą, ją ypač planingai pateikti paskaitose, juk studentai daugiausia dirba savarankiškai, o su dėstytojais bendrauja trumpą laiką.

Studentams yra sudarytos galimybės konsultuotis, rengiant savarankiškus, kursinius ar projektinius darbus, ruošiantis galutiniam dalyko įvertinimui. Dėstytojai ir administracija studentų konsultavimui skiria daug laiko, nes neturi būti nei vieno individualiųjų studijų studento, turinčio klausimų ir nežinančio, į ką jam kreiptis.

Manychiau, kad neturint tokių studijų organizavimo patirties ir turint tokį gausų būrį studentų, mums pavyko pakankamai tvarkingai pradėti mokslo metus. Žinoma, kils įvairių problemų, klausimų, neaiškumų, tačiau viską galima išspręsti abipusės pagarbos, tolerancijos ir noro padėti dėka.

Individualiųjų ir neakivaizdinių studijų populiarumo didėjimas rodo visuomenės požiūrį į išsilavinimą. Neakivaizdinių studijų studentai nebesako, kad jiems reikia tik diplomo, kaip buvo prieš 4–5 metus. Dabar jie nori žinių, įgūdžių ir ne bet kokių, o pačių naujausių. Jiems ne tas pats, kas dėsto vieną ar kitą dalyką, jie nori bendrauti su kvalifikuotais ir įdomiais dėstytojais. Tarp studentų matome ir brandaus amžiaus žmonių. Jiems reikia žinių, naujausios informacijos, jie nori kelti kvalifikaciją ir pradeda studijas kartu su savo vaikais studentais. Formuojasi išsilavinimą vertinanti žinių visuomenė. Ateityje bus įprastas dalykas, pabaigus studijas ir keletą metų praleidus darbo rinkoje, vėl sugrįžti į kolegiją naujos informacijos ir naujų įgūdžių. Tarp kolegijos ir jos absolventų turi būti nuolatinis ryšys, turintis vieną tikslą – naujausių kompetencijų, reikiamų darbo rinkai, ugdymą.

Nuolatinio mokymosi kursas Romos Tre universitete

SOFIJA CORRADI

Jau penkeri metai kaip Romos Tre universitete dėstomas įdomus kursas nuolatinio mokymosi ir mokymosi visą gyvenimą temomis. Kursą sumanė profesorė Sofija Corradi, Nuolatinio mokymosi laboratorijos direktorė, bendradarbiauja dėstytojai iš Edukologijos departamento, kitų to paties universiteto fakultetų bei kitų universitetų. Kurso garbės prezidentais sutiko būti žymūs italų suaugusiųjų mokytojai, dabar jau pensininkai, Raffaele Laporta ir Anna Lorenzetto.

Italija – tai šalis, kurioje santykinai nedideli atstumai nuo vieno miesto iki kito. Atsižvelgiant į tai buvo nuspręsta organizuoti nuotolinį kursą, kuriame pagal metodą, išbandytą prof. S. Corradi devintajame dešimtmetyje, mokymuisi, be literatūros, sistemingai naudojami garso ir vaizdo įrašai, be to, vieną kartą per mėnesį, šeštadienio popietę, kurso dalyviai susitinka Romoje.

Kursas tęsiasi dvylika mėnesių, į jį priimama iki 150 suaugusiųjų, turinčių bet kurio dalyko aukštąjį išsilavinimą. Siekiant nedubliuoti universitetinio lygio, pirmenybė yra teikiama turinio problemiškumui ir besimokančiųjų tarpusavio ryšiui bei bendravimui su mokslininkais, turinčiais didelę suaugusiųjų švietimo patirtį. Skatinamas asmenybės auginimas ir padedama kovoti su nedarbu.

Sudarant mokymosi turinį didelis dėmesys yra skiriamas Europos bei tarptautiniam suaugusiųjų švietimui, tarpdiscipliniams ryšiams, humanistinės kultūros ir mokslinės technologijos integracijai, bendrai mokslo ir gamybos pasaulio veiklai, atsivėrimui aplinkai bei savarankiškam mokymuisi už mokyklinės sistemos ribų.

Kiekviena paskaita bei debatai yra filmuojami ir vėliau pateikiami naudoti kaip vaizdo įrašas. Daug dėmesio skiriama dėstytojo, kaip studento veiklos vadovo, veiklai, be to, skatinamas aktyvus studentų domėjimasis moksliniais, kultūriniais bei socialiniais įvykiais.

Diskutuojama, dalijamasi patirtimi, organizuojamos įvairios vaizdo konferencijos su kitais Italijos bei užsienio suaugusiųjų mokymo(si) centrais. Daug vietos kurse skiriama savarankiškoms studijoms, individualiai iniciatyvai, dėstytojų vadovavimui bei paramai.

Aptariant kursą išryškėjo, kad beveik visi kurso klausytojai teigiamai vertina kas mėnesį vykstančius susitikimus. Pripažįstamas vyresnio amžiaus klausytojų vaidmuo, garso ir vaizdo įrašus kurso klausytojai naudoja, nepriklausomai nuo laiko ir vietos (kelionės metu, pvz. viešajame miesto transporte). Kursas vertinamas kaip ypač naudingas ir modernus.

Kursas remiasi Europos Sąjungos dokumentais, tarp kurių Jacques Delors 1993 metų Baltoji Knyga, suaugusiųjų švietimo Konferencijų, vykusių 1994 m. birželio mėn. Atėnuose, 1994 m. lapkričio mėn. Drezdene, 1995 m. lapkričio mėn. Madride bei 1996 m. gegužės mėn. Florencijoje, dokumentais, 1995 m. Edith Cresson Baltąja Knyga, daugybe 1996 metų studijų ir tyrimų, atsiradusių, paskelbus tuos metus Europos mokymosi visą gyvenimą metais. Domimasi ir pasauline suaugusiųjų švietimo politika: 1996 metais parengtu UNESCO Tarptautinės komisijos pranešimu „Švietimas XXI amžiui“, baigiamaisiais Tarptautinės konferencijos, įvykusios UNESCO iniciatyva Hamburge 1997 liepos mėn., dokumentais. Studijuojami 1996 m. ir 1998 m. svarbūs susitarimai (kovoje su nedarbu) tarp Italijos Vyriausybės, seniūnijų bei verslininkų ir kai kurie Italijos švietimo ministerijos dokumentai.

Minėti dokumentai aptaria visiems svarbius dalykus, pvz., nedarbą, kuris turi daugialypių priežasčių ir todėl reikalauja įvairių bei visuotinių sprendimo būdų. Vienas iš tokių galimų būdų yra nuolatinis švietimas, kuris skirtas ne tik profesijai įsigyti ar jai tobulinti, bet taip pat ir asmens augimui, vystymuisi ir savarankiškumui.

Visa tai valstybiniame Romos Tre universitete nuolatinio mokymosi kurse yra analizuojama remiantis pasauliniu, Europos bei Italijos kontekstu.

Nuo 1972 m. prof. S.Corradi dirba vienoje seniausių suaugusiųjų švietimo Italijoje katedrų, įkurtoje prof. Annos Lorenzetto (1947–1953 m. ji buvo vidurio Italijos kaimo gyventojų raštingumo skatinimo pradininkė). Tiems, kurie moka italų kalbą, prof. Corradi maloniai atsiųstų vienos iš kurso paskaitų vaizdo įrašą, kuriame pateikiama meniška ir labai reta 1952–1953 m. medžiaga apie kovą su neraštingumu.

Dėl informacijos kreiptis į šio teksto vertėją Ireną Žemaitaitę elektroniniu adresu: Irena_Zemaitaityte@fc.vdu.lt

Komunikacinio mokymo privalumai ir sunkumai

NATALJA KIMSO

*Vilniaus suaugusiųjų mokymo centro direktorė,
anglų kalbos vyr.mokytoja*

Suaugusiųjų mokymo metodika yra sudėtinga švietimo sistemos problema, nes nėra lengva nuspręsti, kuris iš mokymo būdų efektyviausias ir perspektyviausias. Kiek mokytojų, dėstytojų, tiek ir požiūrių į metodiką.

Lietuvoje ilgą laiką užsienio ir negimtosios kalbų mokytojai buvo renjami mokyti pasyvaus tekstų skaitymo, suvokimo ir vertimo, apie bendravimo įgūdžius nebuvo nė kalbos. Tačiau tradiciniai mokymo metodai nedavė laukiamų rezultatų, ir ne tik Lietuvoje. Štai danė Brita Lonstrup, populiarių leidinių apie suaugusiųjų mokymą autorė, knygoje „Atvirumas mokant suaugusiųsčius“ (*Teaching adults – with openness*) rašo, jog gimusieji prieš 1950 metus Europoje pažino tik tokias mokymo formas, kaip pamoka, medžiagos kartojimas ir egzaminas. Ji teigia: „Daugelis suaugusiųjų apie neformalius mokymo metodus, pavyzdžiui, grupinį darbą, išgirdo tik iš savo vaikų“.

Didėjantis nepasitenkinimas tradiciniais užsienio kalbos mokymo metodais vertė ieškoti intensyvių ir efektyvių užsienio bei negimtosios kalbų mokymo būdų. Taip atsirado komunikacinė mokymo kryptis. Europoje šią kryptį propaguoja lingvistikos politika užsiimanti Europos Taryba,

suinteresuota, kad didėtų Europos tautų bendravimas, keitimasis informacija, nuomonėmis, patirtimi. Remiantis naujais kalbų mokymo principais 1974 metais sudaryta visai Europai vieninga suaugusiųjų mokymo(si) ir vertinimo sistema. Parengti trijų lygių kalbos mokėjimo standartai. Kiekvienas lygis turi savo pavadinimą: „Pusiaukelė“ (*Waystage*), „Slenkstis“ (*Threshold*), „Aukštuma“ (*Vantage*). 1975 metais pasirodęs pirmasis „Slenksčio“ aprašas tapo daugelio šalių kalbų mokymo reformos pagrindu, juo remiantis ugdoma komunikacinė kompetencija bendrauti svetimą kalbą visose gyvenimo situacijose. 1990 metais pasirodė nauja „Slenksčio“ redakcija.

Pastaruoju metu Lietuvoje užsienio kalbų mokytojams net nekyla abejonių, kad neužtenka išmokti gramatikos ir žodžių rinkinio, nepakan-ka tik pažinti kalbą tam, kad galima būtų ją sėkmingai bendrauti. Vienas iš būdų, kaip to siekti, yra komunikacinis kalbų mokymas.

Komunikacinio kalbos mokymo dėmesio centre yra mokinys. Todėl šios mokymo krypties pagrindinė užduotis – sužadinti norą mokytis, plečiant mokinio žinias ir patirtį. Prieš pradėdama dirbti su suaugusiais visada pabrėžiu, jog yra labai svarbu iš(si)ugdyti įvairiapusę kompetenciją:

- lingvistinę;
- sociolingvistinę;
- sociokultūrinę;
- socialinę.

Aišku, kad kiekvienas mokytojas dirba klasėje skirtingai, jis neturi mechanškai kopijuoti metodų. Abipusį mokymo(si) poreikį labiau vysto mokytojo ir mokinio bendradarbiavimas, o ne užsispyrimas ir konkurencija. Esu įsitikinusi, kad tai naudinga ir mokytojui, ir mokiniui – suaugusysis skatinamas mokytis dalyko, pažinti save ir kitus, jaustis saugiai. Kai klasėje naudoju šį metodą, sukuriu ir aplinką, skatinančią bendrauti. Tuomet žinau, jog esu ir pratybų vadovė klasėje, mokinių padėjėja, mokymosi proceso dalyvė, patarėja, drąsintoja, suinteresuota komunikacijos grįžtamuosiu ryšiu, kompetentinga pašnekovė svetimą kalbą, atidi klausytoja, stebėtoja ir šiaip kantrus žmogus.

Iš praktikos galiu teigti, jog klasėje ne visada viskas vyksta pagal planą, gali kilti įvairių problemų, tiek dėl mokinių, tiek dėl mokytojo. Mokinių

požiūriai keičiasi lėtai, kartais ir pats mokytojas gali pasijusti kebliai dėl savo paties užsienio kalbos mokėjimo. Tokiu atveju jam reikia pripažinti savo klaidas ir tobulėti. Čia norėčiau pacituoti Joe Sheilso žodžius: „Niekam nepriklauso žinių ar patirties monopolis“, juos radau knygoje „Komunikacija kalbos pamokose“.

Man pačiai per kalbos pamokas ypač patinka dirbti poromis ar nedidelėmis grupėmis. Šis komunikacinio kalbų mokymo būdas yra svarbus, nes atlikdami užduotis mokiniai gali naudotis savo kompetencija, kuri nors ir nėra pakankama, bet būtent per tokio tipo pamokas plečiama.

Darbas poromis didina mokinio sąveiką su mokiniu ir mažina mokytojo pokalbio su klase trukmę. Tam, kad darbas grupėmis netrukdytų valdyti proceso, stengiuosi laikytis šių nuostatų: grupė neturi būti didelė, klasė neperkrauta baldų, netrukdo gretimų klasių triukšmas, suskirstyti į grupes neužima per daug laiko, netrūksta atitinkamos medžiagos ir pratimų, visiems mokiniams užtenka mokymo priemonių, galiu kontroliuoti visų grupių darbą ir ištaisyti klaidas.

Galiu teigti, kad darbą poromis arba mažomis grupėmis galima sėkmingai atlikti, jeigu ne tik mokytojas tam yra pasiruošęs, bet ir mokiniai įpratę bendrauti vieni su kitais, jiems atrodo normalu ir naudinga bendrauti svetima kalba, nes dažnai tai daro su mokytoju, jie pakankamai gerai moka svetimą kalbą ir gali sėkmingai baigti užduotį, todėl komunikacija nenutrūksta, mokiniai nesigėdija kalbėti su draugais, žino, ką turi daryti.

Stengiuosi, kad mokiniai visada gautų grįžtamąją informaciją – grupinį darbą aptariu su visa klase, įvertinu. Žinojimas, kad darbas bus aptariamasis, padeda įveikti kilusius sunkumus. Pratybas organizuoju taip, kad jos patenkintų mokinių kalbos poreikius, išaiškėjusius dirbant poromis ar grupėmis.

Porinis ir grupinis darbas dar negarantuoja gerų mokymosi rezultatų, bet, tariant H.E.Piepho žodžiais, „*tarpusavio bendradarbiavimo stilius, bendradarbiavimo bei mokymo(si) atmosfera klasėje ir užduočių kokybė skatina ir plėtoja komunikacinius gebėjimus*“.

Komunikacinis kalbų mokymo principas pakankamai sunkus, bet atveria naujų mokymo(si) galimybių. Su juo susipažinau stažuodamasi Danijoje ir Švedijoje. Jau tada supratau, kad tai vertingas būdas išmokti kalbą, ir padariau išvadą, jog mokytojas, pasiryžęs taip dirbti, turi būti

pakankamai pasiruošęs metodiškai, mokėti suformuoti grupes, žinoti teigiamas bei neigiamas darbo mažomis grupėmis puses, mokėti ugdyti klasės bendravimą.

Svarbiausia išvada: komunikacija kalbos pamokoje – tai puikus būdas išmokyti užsienio kalbą.

ARKS'o pratimai užsienio kalbos pamokose

VILIJA LUKOŠŪNIENĖ

LSŠA projektų koordinatore, vokiečių k. vyr. mokytoja

1999–2001 metais Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija dalyvavo Socrates programos remiamame projekte „Grįžtančių į mokymąsi suaugusių žmonių pagrindinių įgūdžių lavinimas“ (Adult Returners Key Skills – ARKS). Projekto esmė – padėti suaugusiesiems, kurie dėl vienu ar kitu priežasčių ilgesnį laiką nesimokė mokykloje ir norėtų vėl į ją sugrįžti, įveikti mokymosi baimę. Projekto metu į lietuvių kalbą buvo išversti 5 pratimų rinkiniai bendravimo, mokymosi, pilietiškumo, matematinio ir kompiuterinio raštingumo pagrindams ugdyti. Be to, buvo parengta 10 patirties skleidėjų, jau trečius metus mokančių suaugusiųjų švietėjus naudoti pratimus mokomojoje veikloje.

Šiame straipsnelyje pristatomi trys ARKS'o pratimai, kuriuos galima kūrybiškai pritaikyti užsienio kalbos pamokose, nors pirminis jų tikslas – ugdyti kitokius mokinių gebėjimus.

MAN SEKASI...

Tikslas

Pirminis pratimo tikslas – suteikti pasitikėjimą mokantis naujų įgūdžių. Šiuo pratimu užsienio kalbos pamokoje galima įtvirtinti frazes (I am good

at... ich bin gut in...) arba modalinių veiksmažodžių vartojimą su kito veiksmažodžio bendratimi (ich kann malen – I can...). Jį taip pat galima pritaikyti kalbėjimo įgūdžiams ugdyti nagrinėjant temą apie save.

Priemonės: popieriaus lapas, rašikliai.

Pasirengimas

Ruošiantis pratimui paaiškinama arba pakartojama kalbos ar gramatinė medžiaga, reikalinga pratimui atlikti.

Pratimo eiga

Mokytojas paprašo mokinių paimti tuščią popieriaus lapą ir jo viduryje užrašyti „Man sekasi...“ Aplink šią frazę mokinys rašo viską, ką jis moka, geba, gali atlikti ir ką jis moka parašyti ir pasakyti ta užsienio kalba, kuria pratimas atliekamas. Tikslinga perspėti mokinius, kad tai nebūtinai turi būti mokymosi dalykai.

Rašymui skiriama 10–15 min. Po to kiekvienas mokinys perskaito žodžius, kuriuos užrašė, jungdamas juos su frazės pradžia.

Alternatyva

Pratimą galima atlikti ir kitaip, t.y. renkant žodžius iš žodyno. Tuo atveju dar mokoma naudotis žodynu.

Pratimo trukmė priklauso nuo mokinių skaičiaus ir nuo užduoties formulavimo (su ar be žodyno, ribojamas žodžių skaičius ar ne). Orientacijai – 30–40 min.

PIEŠIU MOKYKLĄ

Tikslas

Pirminis pratimo tikslas – išsiaiškinti mokinio požiūrį į mokymą(si), mokytojo ir mokinio vaidmenis, suprasti, kas gali trukdyti mokiniui mokytis, paskatinti ieškoti priimtinausių mokymosi būdų. Užsienio kalbos pamokoje pratimas atliekamas mokantis ar kartojant temą „Mokykla“. Pratimo metu kartu su kalbiniais gebėjimais ugdomas kūrybinis mąstymas.

Priemonės: popieriaus lapas, rašiklis.

Pasirengimas

Prieš atliekant pratimą tikslinga pakartoti temos žodžius (apklausa, rašant lentoje, skaitant tekstą).

Pratimo eiga

Mokytojas paprašo mokinių paimti tuščią popieriaus lapą, pasiruošti rašiklį, atsisėsti patogiai, užmerkti akis ir atsipalaiduoti. Mokiniai prašomi prisiminti viską, su kuo jiems siejasi mokykla. Prašant galvoti apie žodį „Mokykla“ mokiniams užduodami klausimai:

- Ką pagalvojote?
- Ką matote?
- Ką girdite?
- Ką jaučiate?

Ši pratimo dalis atliekama 3–5 min.

10 min. mokiniai piešia mokyklos prisiminimus, o vėliau pasakoja apie savo piešinį.

Alternatyva: nupiešti mokyklos prisiminimus ir juos aprašyti.

Pratimo trukmė: priklauso nuo mokinių skaičiaus, kalbinio pasirengimo, pasakojama ar rašoma ir ar ribojamas pasakojimo (rašymo) laikas. Orientacijai – 50–60 min.

LAIMĖS DUŠAS

Tikslas

Pirminis pratimo tikslas – kelti pasitikėjimą savo jėgomis ir sukurti grupėje gerus santykius, ugdyti teigiamo mąstymo įgūdžius. Užsienio kalbos pamokoje šiuo pratimu galima pakartoti būdvardžius arba panaudoti jį mokantis apibūdinti draugą (kitą asmenį).

Priemonės pratimui atlikti: *teigiamų* būdvardžių sąrašas (užsienio kalba) kiekvienam mokiniui, popieriaus lapas arba mažesni spalvoti (gali

būti lipnūs) lapeliai, rašikliai, galimybė susodinti mokinius dviem apskritimais vienas prieš kitą (alternatyva – sustoti dviem ratais).

Pratimo eiga

Kiekvienas mokinys paima popieriaus lapą (spalvotą lapelį), rašiklį ir būdvardžių sąrašą (galima ir be jo).

Mokiniai susodinami dviem apskritimais veidu vienas prieš kitą.

Žvelgdamas į sėdinčiojo priešais veidą, iš būdvardžių sąrašo kiekvienas mokinys pasirenka vieną būdvardį, kuris, jo nuomone, geriausiai apibūdina priešais esantįjį (kalbame apie pirmą įspūdį!). Mokiniai pasako vienas kitam parinktus būdvardžius ir kiekvienas užrašo į lapą išgirstą iš draugo žodį. Šiam darbui skiriama 1 min..

Po to mokiniai, sėdintys išoriniame rate, pasilenka per vieną kėdę į kairę – susidaro naujos poros. Vėl pasikeičiama būdvardžiais, jie užrašomi į tą patį lapą. Nauja pora bendrauja vėl 1 min.

Taip einama ratu tol, kol grįžtama iki pradinių porų.

Kai pratimas baigiamas, kiekvienas mokinys turi lapelius, kuriuose jis yra teigiamai apibūdintas.

Susėdus ratu galima pasikalbėti apie tai, kaip jie jautėsi prausiami teigiamų apibūdinimų – „laimės dušo“. Kalbėtis galima ir gimtąja kalba, nes šio ratelio paskirtis – pasidalyti pratimo sukeltomis emocijomis.

Tolesnis žingsnis galėtų būti mokinių pasakojimai apie save, vartojant ant lapo surašytus žodžius.

Pratimo trukmė: tiek minučių, kiek yra mokinių porų, 10 min. pokalbiui apie savijautą. Jeigu pasakojama apie save, pratimas trunka ilgiau.

Teigiamų žodžių sąrašas lietuvių kalba

- a) aktyvus, ambicingas, artistiškas, atsakingas, atsidavęs, atviras;
- b) be rūpesčių, bendradarbiaujantis, bešališkas, budrus;
- d) darbštus, daug matantis, daug žinantis, dėmesingas, didvyriškas, drąsus, draugiškas, duodantis;
- e) efektyviai dirbantis, ekspresyvus, empatiškas, energingas, entuziastingas;
- g) galantiškas, galima atsiremti, garbingas, geras klausytojas, geraširdiškas, gilus, girdintis, gyvas, grakštus, greitas;

- i) idealistas, imlus, išmintingas, išradingas, įvairiapusiškas, įžvalgas;
- j) jautrus;
- k) kantrus, keliantis pasitikėjimą, kerintis, kompetentingas, kruopštus, kūrybingas;
- l) laimingas, lankstus, linksmas, logiškai mąstantis, lojalus.
- m) malonus, mėgstantis bendrauti, mylimas, mylintis, mokantis bendrauti;
- n) natūralus, neformalus, nepriklausomas, nesavanaudiškas, nuoširdus, nuotykių ieškantis, nuovokus;
- o) objektyvus, optimistas, organizuotas, originalus;
- p) pasitikintis, pastabus, patikimas, patrauklus, plataus mąstymo, pozityvus, praktiškas, produktyvus, profesionalus, puikus;
- r) racionalus, ramus, realistiškas;
- s) sąžiningas, stebinantis, stropus, subrendęs, suprantantis, svetin-
gas;
- š) šiltas, širdingas, šmaikštus, švelnus;
- t) taktiškas, teisingas, tiesus, tikras, turintis vaizduotę, turintis humoro jausmą, tolerantiškas;
- u) unikalus, užjaučiantis;
- v) valingas, vertas pagarbos, vertas pasitikėjimo, visapusiškas.

SAVIŠVIETA

Periodinis leidinys

2002 m. liepa-gruodis

Tiražas 700 egz.

Išleido Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos leidykla

„Savišvieta“, Ukmergės g. 25, 2600 Vilnius

Maketavo ir paruošė spaudai „Inter Nos“

Žygimantų g. 10, 2001 Vilnius

Spausdino „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius

www.sapnusalas.lt